

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ

(განაცხადი № 71503/01)

განაჩენი

სტრასბურგი

2004 წლის 8 აპრილი

წინამდებარე განაჩენი საბოლოოა, მაგრამ შეიძლება დაექვემდებაროს
რედაქციულ გადასინჯვას

საქმეზე „ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ“ (*Asanidze v. Georgia*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრიბა დიდი პალატის სახით, რომელიც შემდეგი მოსამართლეებისაგან შედგებოდა:

ბ-ნი ლ. ვილდჰაბერი, *პრეზიდენტი*,
ბ-ნი ხ. ლ. როზაკისი,
ბ-ნი ე.-პ. კოსტა,
ბ-ნი გ. რესი,
ბ-ნი ნ. ბრეტზა,
ბ-ნი ლ. კაფლიში,
ბ-ნი ლ. ლოკაიდესი,
ბ-ნი ი. კაბრალ ბარეტო,
ქ-ნი ვ. სტრაუნიცკა,
ბ-ნი კ. იუნგვეირტი,
ბ-ნი ჯ. კასადევალი,
ბ-ნი ბ. ზუპანჩიჩი,
ქ-ნი ვ. თომასენი,
ქ-ნი ს. ბოტჩარევა,
ბ-ნი მ. უგრეხელიძე,
ბ-ნი ვ. ზაგრებელსკი,
ქ-ნი ა. მულარონი, *მოსამართლეები*,

და რეგისტრატორი – ბ-ნი პოლ მაჰონი.

იმსჯელა რა განმარტებით 2003 წლის 19 ნოემბერსა და 2004 წლის 10 და 24 მარტს, სასამართლომ 2004 წლის 24 მარტს გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად უდევს საქართველოს მოქალაქის, ბ-ნი თენგიზ ასანიძის (შემდგომში „განმცხადებელი“) მიერ 2001 წლის 2 ივლისს ევროპული სასამართლოსთვის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 34-ე მუხლის საფუძველზე საქართველოს წინააღმდეგ წარდგენილი განაცხადი (№ 71503/01).
2. განმცხადებელს, რომელსაც გაეწია სამართლებრივი დახმარება, წარმოადგენდნენ ქ-ნი ლია მუხაშაური, თბილისში დაფუძნებული ასოციაციის – „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ – ადვოკატი, და ბ-ნი ზ. ხატიაშვილი, ადვოკატი და საქართველოს ადვოკატთა კოლეგიის წევრი. საქართველოს მთავრობას (შემდგომში „მთავრობა“) წარმოადგენდნენ ბ-ნი ლ. ჭელიძე, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი, და ბ-ნი ლ. ჰინკერი, სტრასბურგის ადვოკატთა კოლეგიის წევრი.
3. განმცხადებელი ჩიოდა თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების დარღვევის თაობაზე. მისი მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ იგი პატიმრობაში ჰყავდა აჭარის

ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლებას მიუხედავად იმისა, რომ 1999 წელს შეიწყალა პრეზიდენტმა პირველი დანაშაულისათვის, ხოლო საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა მეორე დანაშაულთან მიმართებაში 2001 წელს აჭარის სასამართლოების მიერ მსჯავრდების შემდეგ, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი, მე-3 და მე-4 პუნქტებით, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით, მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტითა და მე-13 მუხლით, აგრეთვე, მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გარანტირებული უფლებების დარღვევას.

4. განაცხადი გადაეცა სასამართლოს მეორე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). 2002 წლის 26 თებერვალს განაცხადი გაეგზავნა მოპასუხე მთავრობას (54-ე მუხლის მე-2 (ბ) პუნქტი). 2002 წლის 18 აპრილს სასამართლოსათვის წარდგენილ მიმოხილვაში მთავრობა შემოიფარგლა ფაქტებით; მიმოხილვა არ შეიცავდა სამართლებრივ არგუმენტაციას განაცხადის დაშვებადობასა თუ არსებით მხარესთან მიმართებაში. 2002 წლის 30 მაისს განმცხადებელმა წარმოადგინა კომენტარი მთავრობის მიმოხილვაზე.

5. 2002 წლის 12 ნოემბერს მეორე სექციის პალატამ განაცხადი ნაწილობრივ დაშვებულად გამოაცხადა. ამ სექციაში შედიოდნენ მოსამართლეები: ბ-ნი ჟ.-პ. კოსტა, ბ-ნი ა. ბ. ბაკა, ბ-ნი გაკურ იორუნდსონი, ბ-ნი კ. იუნგვეირტი, ბ-ნი ვ. ბუტკევიჩი, ქ-ნი ვ. თომასენი, ბ-ნი მ. უგრეხელიძე და ქ-ნი ს. დოლე, სექციის რეგისტრატორი.

6. 2002 წლის დეკემბრიდან 2003 წლის თებერვლამდე ადგილი ჰქონდა საქმის მეგობრული მორიგების მცდელობას (კონვენციის 38-ე მუხლის 1-ლი (ბ) პუნქტი და რეგლამენტის 62-ე მუხლი). 2003 წლის 10 თებერვალს საქართველოს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ მისმა მოლაპარაკებებმა აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ვერ მიაღწია წარმატებას და რომ მას არ შეეძლო სასამართლოსათვის მეგობრულ მორიგებასთან დაკავშირებით წინადადებების წარდგენა.

7. 2003 წლის 18 მარტს პალატამ სხვა შემადგენლობით (ბ-ნი გაკურ იორუნდსონი, რომელმაც შემდგომში ვერ შეძლო საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება, ბ-ნმა ლ. ლოკაიდესმა შეცვალა) უარი განაცხადა იურისდიქციაზე დიდი პალატის სასარგებლოდ, რისი წინააღმდეგიც არც ერთი მხარე არ ყოფილა (კონვენციის 30-ე მუხლი და რეგლამენტის 72-ე მუხლი).

8. დიდი პალატის შემადგენლობა განისაზღვრა კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებისა და რეგლამენტის 24-ე მუხლის შესაბამისად.

9. ვინაიდან საქმის მეორე სექციისთვის გადაცემისას მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე სამართლებრივი არგუმენტაცია არსებით მხარესთან დაკავშირებით, 2003 წლის 11 ივლისს დიდი პალატის პრეზიდენტმა მხარეები მოიწვია წერილობითი კომენტარების წარსადგენად იმ საჩივრების არსებით მხარეებთან მიმართებაში, რომლებიც გამოცხადდა დაშვებულად (რეგლამენტის 59-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი და 71-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები). განმცხადებელმა და მთავრობამ წარმოადგინეს წერილობითი მიმოხილვები განაცხადის არსებით მხარესთან დაკავშირებით.

10. 2002 წლის 18 ივლისს, 2003 წლის 17 თებერვალსა და 15 სექტემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, სტრასბურგის ადვოკატთა კოლეგიის წევრმა, მიმართა სასამართლოს, მიეცა

სამართალწარმოებაში მესამე მხარედ ჩართვის ნებართვა თამაზ და თენგიზ ასანიძეებისა და მათი კრიმინალური დაჯგუფების მიერ ჩადენილი დანაშაულების შედეგად დაზარალებულთათვის – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილის ბ-ნი ვ. ხახუტაიშვილისთვის და აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლებისათვის, რომელსაც წარმოადგენდა ბ-ნი ა. აბაშიძე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე (კონვენციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი).

11. 2003 წლის 9 ოქტომბერს მთავრობამ სთხოვა სასამართლოს, აჭარის ხელისუფლებისათვის მიეცა ნებართვა, საქმეში მესამე მხარედ ჩართულიყო.

12. 2003 წლის 30 ოქტომბერს, დიდი პალატის მოსამართლეებთან კონსულტაციების გამართვის შემდეგ, პრეზიდენტმა უარით უპასუხა მიმართვებს მესამე მხარედ ჩართვის თაობაზე ნებართვის მიცემასთან დაკავშირებით. რაც შეეხება თხოვნას აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების სახელით, პრეზიდენტმა მიუთითა, რომ სასამართლოში სამართალწარმოებისას მოპასუხე სახელმწიფოს ხელისუფლებას, მათ შორის, რეგიონის ხელისუფლებას (თუნდაც ეს უკანასკნელი ავტონომიის სტატუსით სარგებლობდეს), პრინციპში, მოეთხოვება, წარმოდგენილი იყოს ცენტრალური მთავრობის მიერ და, შესაბამისად, არ შეუძლია სამართალწარმოებაში მესამე მხარედ ჩართვა.

13. თუმცა 2003 წლის 9 ოქტომბრის თხოვნასთან დაკავშირებით პრეზიდენტმა შეახსენა მთავრობას, რომ მას ჰქონდა უფლება, დელეგაციაში სასამართლოში 2003 წლის 19 ნოემბრის მოსმენაზე გამოცხადების უფლებამოსილებით შეეყვანა რეგიონის ხელისუფლების წარმომადგენლები.

14. 2003 წლის 8 ნოემბერს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ დელეგაციაში შედიოდნენ აჭარის ხელისუფლების წარმომადგენლები.

15. 2003 წლის 17 ნოემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, ბ-ნმა აბაშიძემ და ბ-ნმა ხახუტაიშვილმა ბ-ნი ჭელიძის, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენლის, მეშვეობით მიმართეს სასამართლოს მოსმენის გადავადების თხოვნით, რადგან აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებას არ ჰქონდა მომზადებისათვის საკმარისი დრო მას შემდეგ, რაც ცენტრალურმა მთავრობამ მიიღო დელეგაციაში აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენელთა შეყვანის გადაწყვეტილება. 2003 წლის 18 ნოემბერს სასამართლოს პრეზიდენტმა არ დააკმაყოფილა ეს მიმართვა.

16. ამგვარად, 2003 წლის 19 ნოემბერს ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, გაიმართა საქმის მოსმენა (რეგლამენტის 59-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ:

(ა) მთავრობის სახელით:

ბ-ნი ლ. ჭელიძე, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი;
ბ-ნი ა. აბაშიძე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე;

ბ-ნი ვ. ხახუტაიშვილი, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე;
ბ-ნი ლ. ჰინკერი, ადვოკატი;
ბ-ნი გ. ნუსი, მრჩეველი.

(ბ) განმცხადებლის სახელით:

ქ-ნი ლ. მუხაშავერია,
ბ-ნი ზ. ხატიაშვილი, ადვოკატები;
ქ-ნი ვ. ვანდოვა,
ქ-ნი მ. გიოშვილი, მრჩეველები;
ბ-ნი დ. ასანიძე, განმცხადებლის ვაჟი.

სასამართლომ მოისმინა ქ-ნი მუხაშავერიას, ბ-ნი ჭელიძისა და ბ-ნი ჰინკერის გამოსვლები და მათი პასუხები მოსამართლეთა მიერ დასმულ კითხვებზე.

17. გაითვალისწინა რა 2003 წლის ნოემბერში საქართველოში განვითარებული მოვლენები, რომლებმაც განაპირობა, კერძოდ, პრეზიდენტის, ბ-ნი ედუარდ შევარდნაძის, გადადგომა, 2003 წლის 28 ნოემბერს დიდი პალატის პრეზიდენტმა სთხოვა მხარეებს, ეცნობებინათ ნებისმიერი ისეთი ცვლილების შესახებ, რომელიც გავლენას მოახდენდა სასამართლოსათვის მათ მიერ უკვე წარდგენილ მიმოხილვებზე.

18. 2003 წლის 15 დეკემბერს, მას შემდეგ, რაც მიეცათ დამატებით ვადა, მხარეებმა წარმოადგინეს მიმოხილვები.

19. 2004 წლის 15 იანვარს მთავრობამ წარადგინა კომენტარები განმცხადებლის საჩივარზე, რომელიც ეხებოდა სამართლიან დაკმაყოფილებას, რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად.

შაქტები

I. საქმის გარემოებები

20. განმცხადებელი დაიბადა 1944 წელს საქართველოში. ამჟამად იგი იმყოფება პატიმრობაში ბათუმში, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დედაქალაქში (საქართველო).

ა. განმცხადებლის პირველი მსჯავრდება და პრეზიდენტის მიერ შეწყალება

21. განმცხადებელი იყო ბათუმის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დედაქალაქის, მერი და აჭარის უზენაესი საბჭოს წევრი. იგი დაკავებული იქნა 1993 წლის 4 ოქტომბერს კერძო საწარმოში – ბათუმის თამბაქოს კომბინატში – უკანონო ფინანსური მაქინაციებისთვის და საბრძოლო იარაღის უკანონო ფლობისა და ტარებისათვის. მას მსჯავრი დაედო 1994 წლის 28 ნოემბერს და მაშინვე შეეფარდა რვა წლით თავისუფლების აღკვეთა; გამოცემული იქნა ბრძანებები მისი ქონების კონფისკაციისა და კომპანიისთვის მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურების

თაობაზე. 1995 წლის 27 აპრილს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ საკასაციო წესით გამოტანილ განაჩენში დაადასტურა 1994 წლის 28 ნოემბრის ბრალდება უკანონო ფინანსური მაქინაციებისათვის, ხოლო სხვა ბრალდებები გააუქმა. იმის ნაცვლად, რომ სასჯელის მოხდის მიზნით ციხეში გადაეყვანათ, განმცხადებელი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში დატოვეს პატიმრობაში.

22. 1999 წლის 1 ოქტომბრის №1200 განკარგულებით საქართველოს პრეზიდენტმა შეიწყალა განმცხადებელი და სასჯელის დარჩენილი ორი წელი შეუცვალა გამოსაცდელი ვადით.

განკარგულების შესაბამისი დებულებები ასე იკითხება:

„... რომ შემდეგი პირები შეწყალებულ იქნენ:

1. თენგიზ დავითის ძე ასანიძე, დაბადებული 1944 წელს, მსჯავრდებული აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენით, და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 238-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, 96¹ და 45-ე მუხლების საფუძველზე მისჯილი 8 წლიდან მოუხდელი 2 წელი შეეცვალა პირობით 2 წლის გამოსაცდელი ვადით...;

2. ნ. ვ. გ., დაბადებული 1983 წელს...;

3. მ. ა. მ., დაბადებული 1953 წელს...“

23. პრეზიდენტის შეწყალების მიუხედავად, განმცხადებელი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში.

24. ბათუმის თამბაქოს კომბინატმა დაუყოვნებლივ გაასაჩივრა პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის №1200 განკარგულება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს სასამართლოში (შემდგომში „აჭარის უმაღლესი სასამართლო“) იმ მოტივით, რომ განკარგულება უკანონოდ იქნა მიღებული. ამგვარად, შეწყალების აღსრულება შეჩერებული იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად.

25. 1999 წლის 11 ნოემბერს აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ შეწყალება ბათილად მიიჩნია იმ საფუძველით, რომ ნორმატიული აქტით დადგენილი პროცედურები, რომლებიც დაცული უნდა ყოფილიყო საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ამ უფლების განხორციელებამდე, არ იქნა დაცული.

26. აღნიშნული გადაწყვეტილება 1999 წლის 28 დეკემბერს გააუქმა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომელმაც, მაშინ მოქმედი სამოქალაქო კოდექსის 360-ე მუხლის შესაბამისად, საქმე გადასცა თბილისის საოლქო სასამართლოს ადმინისტრაციული სამართლისა და საგადასახადო საქმეთა კოლეგიას.

ხსენებული სასამართლოსათვის წარდგენილ არგუმენტაციაში ბათუმის თამბაქოს კომბინატი კვლავ ამტკიცებდა, რომ შეწყალება ეწინააღმდეგებოდა პრეზიდენტის 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულებას საქართველოს პრეზიდენტის მიერ შეწყალების

უფლების განხორციელების წესების შესახებ და რომ განმცხადებელს ჯერ უნდა აენახა ურებიანა საწარმოსათვის მიყენებული ზიანი.

27. ამავედროულად, 1999 წლის 11 დეკემბერს განმცხადებელს ბრალი დაედო სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულის ჩადენაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 33-ე და მომდევნო პუნქტები).

28. 2000 წლის 24 მარტის გადაწყვეტილებით თბილისის საოლქო სასამართლომ უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის სარჩელი დაუსაბუთებლობის მოტივით. სასამართლომ დაადგინა, რომ პროცედურული ხარვეზები (შეწყალების კომისიის მოსაზრებისა და განმცხადებლის სინანულის არარსებობა), რომლებსაც ასაჩივრებდნენ, არ ხდიდა პრეზიდენტის ბრძანებას უკანონოს, ვინაიდან შეწყალების უფლება საქართველოს პრეზიდენტისთვის მინიჭებული აბსოლუტური კონსტიტუციური უფლებაა. გადაწყვეტილებაში ნათქვამი იყო, რომ, რამდენადაც განმცხადებლის შეწყალება არ ეხებოდა მატერიალური ზიანის დამატებით ანაზღაურებას, საწარმოს შექმნილ შემდგომი სამართალწარმოების აღძვრა ამ მიზნით; რაც შეეხება დანარჩენ საკითხებს, საწარმოს არ ჰქონდა პრეზიდენტის შეწყალების მართლზომიერების ან პრეზიდენტის ბრძანების კანონიერების გასაჩივრების საფუძველი. საოლქო სასამართლომ აღნიშნა, აგრეთვე, რომ, კანონმდებლობის შესაბამისად, საწარმოს არ შექმნილ მოეთხოვა განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლება. სასამართლომ განაცხადა, რომ, მისი აზრით, განმცხადებლის პატიმრობა არღვევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტს.

29. 2000 წლის 11 ივლისს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი დაუსაბუთებლობის საფუძველზე. მან აღნიშნა, რომ სადავო გადაწყვეტილება განმცხადებლის შეწყალების თაობაზე უცვლელად ტოვებდა განმცხადებლის ძირითად სასჯელს და საწარმოსათვის მიყენებული მატერიალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას, რაც იმით იყო განპირობებული, რომ სასჯელის დარჩენილი ორი წელი შეცვლილი იქნა პირობით ორი წლის გამოსაცდელი ვადით. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განაცხადა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ცალსახად ისახავდა მიზნად განმცხადებლის დაუყოვნებლივ გათავისუფლებას, მაგრამ არ ცვლიდა ძირითად და დამატებით სასჯელებს. რაც შეეხება საქართველოს პრეზიდენტის მიერ მსჯავრდებულთა შეწყალების უფლების გამოყენების თაობაზე წესების შეუსრულებლობას, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულება ითვალისწინებდა ქვეყნის პრეზიდენტის კანცელარიის მუშაობის წესებსა და პრინციპებს და რომ მათ შეუსრულებლობას არავითარ შემთხვევაში არ შექმნიდა საქართველოს პრეზიდენტისათვის შეწყალების კონსტიტუციური უფლების განხორციელებაში.

30. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ადგილობრივ ხელისუფლებას განმცხადებელი 2000 წლის 11 ივლისის შემდეგაც ბათუმში, აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში ჰყავდა პატიმრობაში.

31. განმცხადებლის შეწყალების კანონიერების საკითხი პარლამენტის ბიურომ 2002 წლის 24 ივნისს გადასცა ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამოძიებო კომისიას, რომელმაც 2002 წლის 26 სექტემბერს წარმოადგინა დასკვნა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 72-ე და მომდევნო პუნქტები).

32. 2002 წლის 4 ოქტომბერს საქართველოს პრეზიდენტმა გამოსცა ბრძანებულება „მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ“ 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულებაში ცვლილებისა და დამატების შეტანის თაობაზე. ბრძანებულების ახალი მე-10.1 მუხლი საქართველოს პრეზიდენტს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის საფუძველზე ანიჭებდა უფლებამოსილებას, ამ ბრძანებულებით დადგენილ სხვა დამატებით მოთხოვნათა შესრულების გარეშე შეეწყალებინა მსჯავრდებული პირები.

ბ. განმცხადებლის მეორედ მსჯავრდება და შემდგომი გამართლება

33. 1999 წლის 12 ნოემბერს ბ-ნმა დავით ასანიძემ, განმცხადებლის ახლო ნათესავმა, რომელსაც 1996 წლის 20 სექტემბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ 20 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სატელევიზიო არხისთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, რომ განმცხადებელი მისი ერთ-ერთი თანამონაწილე იყო.

34. აღნიშნული ინტერვიუს შემდეგ განმცხადებელს, რომელიც პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგ კვლავ პატიმრობაში რჩებოდა, 1999 წლის 11 დეკემბერს ბრალი დაედო 1993 წელს კრიმინალური დაჯგუფების წევრობაში და ვ. გ.-ს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელვაჩაურის რაიონის (აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა) პოლიციის უფროსის გატაცების მცდელობაში.

35. 1999 წლის 28 დეკემბერს ბათუმის პირველი ინსტანციის სასამართლომ ახალი ბრალდებების გამოძიების დასრულებამდე განმცხადებელი კვლავ პატიმრობაში დატოვა. განმცხადებლის თქმით, საქმის წინასწარი გამოძიება დამთავრდა 1999 წლის 29 დეკემბერს. საქმის მასალებმა ხუთი ტომი შეადგინა.

36. 2000 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ შეწყვიტა საქმის წარმოება იმ მოტივით, რომ განმცხადებლის ბრალდებას საფუძველად არ ედო დასაბუთებული ფაქტები და რომ ვ. გ.-ს მკვლელობასთან დაკავშირებული ყველა გარემოება და მტკიცებულება შესწავლილი და დამოუკიდებლად შეფასებული იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წელს დ. ასანიძის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართლის საქმის ფარგლებში. გენერალური პროკურატურის აზრით, რამდენადაც ვ. გ.-ს გატაცებასა და მკვლელობასთან დაკავშირებით საქმის სრულყოფილმა შესწავლამ არ გამოავლინა რაიმე მტკიცებულება, რომ განმცხადებელი იმ კრიმინალური დაჯგუფების წევრი იყო, რომელსაც ბ-ნი დავით ასანიძე ხელმძღვანელობდა, არ არსებობდა მომხდარიდან ექვსი წლის შემდეგ იმ საქმესთან დაკავშირებით მისი ბრალდების საფუძველი.

37. 2000 წლის 20 მარტს ბათუმის პირველი ინსტანციის სასამართლომ სამოქალაქო მხარის სარჩელის საფუძველზე გააუქმა ხსენებული გადაწყვეტილება. შესაბამისად, 2000 წლის 28 აპრილს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურატურამ მიიღო გადაწყვეტილება განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლების თაობაზე. ბრძანება წინასწარი გამოძიების დასრულების შესახებ მიღებული იქნა 2000 წლის 29 აპრილს.

38. განმცხადებელი წარდგა აჭარის უმაღლეს სასამართლოს წინაშე და უარყო ყველა ბრალდება. მისი მტკიცებით, მეორე ბრალდებას საფუძველად ედო შეთქმულება მისი

დადანაშაულების მიზნით. განმცხადებელმა უარყო ბ-ნ დავით ასანიძესა და მის თანამონაწილეებთან (რომლებიც დაპატიმრებამდე აჭარის ტყეებში ემალებოდნენ მართლმსაჯულებას) რაიმე კავშირის არსებობა და აღნიშნა, რომ ვ. გ.-ს გატაცების მიზნით ისინი არ დაუჭირავენ. ვ. გ. მოკლული იქნა ბ-ნი დავით ასანიძის დაჯგუფების მიერ და, ბრალდების სამი მოწმის მტკიცების საწინააღმდეგოდ, სახელმწიფო მოხელის გატაცება ვერ შეუწყობდა ხელს განმცხადებლის, როგორც ბათუმის მერის, ძალაუფლების განმტკიცებას. განმცხადებელმა სასამართლოს მიმართა თხოვნით, ეცნო მისი უდანაშაულობა.

39. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ თუმცა განმცხადებელმა უარყო დაჯგუფებისთვის დახმარების გაწევა გატაცების საქმეში, რომელიც მსხვერპლის მკვლელობით დამთავრდა, მისი ბრალი დადგენილი იქნა ბრალდების სამი მოწმის: ბ-ნი დავით ასანიძის, კრიმინალური დაჯგუფების ხელმძღვანელის, და დაჯგუფების ორი წევრის, ბ-ნი მამუკა მოსიავასა და ბ-ნი თამაზ ჯინჭარაძის, ჩვენებებით. 1996 წლის 20 სექტემბერს სამივე აღნიშნულ პირს ბ-ნ თამაზ ასანიძესთან, განმცხადებლის ძმასთან, ერთად მსჯავრი დაედოთ, *inter alia*, ვ. გ.-ს მკვლელობაში.

40. განმცხადებლის სასამართლო პროცესზე მოეწყო ბ-ნი დავით ასანიძისა და განმცხადებლის დაპირისპირება. პირველის მტკიცებით, გატაცების განხორციელების მიზნით განმცხადებელმა იგი უზრუნველყო ფულადი სახსრებითა და ორი ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღით.

41. ბ-ნმა მოსიავამ განაცხადა, რომ არ იცნობდა განმცხადებელს და არასდროს შეხვედრია მას. მისი თქმით, მხოლოდ თვალი მოჰკრა განმცხადებელს, როდესაც თან ახლდა ბ-ნ დავით ასანიძეს მასთან შეხვედრისას, და მოისმინა, როგორ მისცა მითითება დავით ასანიძეს ვ. გ.-ს გატაცების თაობაზე.

42. განაჩენიდან ჩანს, რომ ბ-ნ ჯინჭარაძეს, მესამე მოწმეს, არ შეეძლო სასამართლოში გამოცხადება ავადმყოფობის მიზეზით, რის გამოც მოსამართლეებმა მას აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსის ოთახში მოუსმინეს. როგორც ჯინჭარაძემ განაცხადა, იგი არ იცნობდა განმცხადებელს და მხოლოდ ტელევიზიით ჰყავდა ნანახი. მან ბ-ნი დავით ასანიძის მეშვეობით გაიგო, რომ განმცხადებლის ძმამ, ბ-ნმა თამაზ ასანიძემ, ვ. გ.-ს მოკვლის მითითება მისცა დაჯგუფებას. ბ-ნ დავით ასანიძეს არ უნდოდა მკვლელობაში მონაწილეობის მიღება და იძულებული გახდა, შეხვედროდა განმცხადებელს, რომელიც, როგორც მან იცოდა, იდგა ამ შეთქმულების უკან. განმცხადებელმა ბ-ნ დავით ასანიძეს სწორედ ამ შეხვედრის დროს უთხრა, რომ არ არსებობდა ვ. გ.-ს ფიზიკური განადგურების აუცილებლობა, იგი მხოლოდ უნდა გაეტაცებინათ. 1993 წლის 2 ოქტომბერს დაჯგუფების სამი წევრი ბათუმის ქუჩაში ჩაუსაფრდა დაზარალებულს და განმცხადებლის მითითებების შესაბამისად მისი გატაცების მცდელობისას შემთხვევით მოკლა.

43. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის ბრალეულობა დადასტურდა არა მხოლოდ სამი მოწმის ჩვენებებით, არამედ იმ ფაქტითაც, რომ ისინი მსჯავრდებულ იქნენ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წლის 20 სექტემბერს. ამ საკითხის თაობაზე შემდგომი არგუმენტაციის გარეშე აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის საქმესა და ბ-ნ დავით ასანიძისა და მისი თანაბრადღებულების საქმეს შორის მჭიდრო კავშირიც რომ

ყოფილიყო, განმცხადებლის საქმე წარმოადგენდა დამოუკიდებელ სისხლისსამართლებრივ ქმედებას, რომელიც მოიცავდა ბ-ნი დავით ასანიძის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობას და ვ. გ.-ს მკვლელობას. სასამართლოს აზრით, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით განმცხადებელი უშუალოდ იყო პასუხისმგებელი ამ მოვლენებზე.

44. შესაბამისად, 2000 წლის 2 ოქტომბერს განმცხადებელს მსჯავრი დაედო და შეეფარდა 12 წლით თავისუფლების აღკვეთა მკაცრი რეჟიმის სასჯელადსრულების დაწესებულებაში.

45. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებელი პატიმრობაში იყო 1993 წლის 4 ოქტომბერს მისი დაკავებიდან მთელი ამ ხნის განმავლობაში და იგი პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგაც არ გაუთავისუფლებიათ. შესაბამისად, განმცხადებელი სასჯელს 1993 წლის 4 ოქტომბრიდან იხდის.

46. განმცხადებელმა საკასაციო საჩივრით მიმართა საქართველოს უზენაეს სასამართლოს. ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოები რამდენჯერმე შეეცადნენ, მოსმენის დღისათვის განმცხადებელი ბათუმიდან თბილისში ყოფილიყო გადაყვანილი. საქართველოს იუსტიციის მინისტრმა საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრისა და სახალხო დამცველის მეშვეობით სთხოვა აჭარის ხელისუფლებას, უზრუნველყო განმცხადებლის დედაქალაქში გადაყვანა, მაგრამ უშედეგოდ.

47. 2001 წლის 29 იანვარს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ განმცხადებლის დაუსწრებლად მოისმინა სააპელაციო საჩივარი, გააუქმა 2000 წლის 2 ოქტომბრის განაჩენი და გაამართლა განმცხადებელი.

48. სასამართლომ, *inter alia*, აღნიშნა:

„წინასწარი და სასამართლო გამოძიება მოცემულ საქმეზე წარმოებულია კანონიერების უხეში დარღვევით. საქმეში არ მოიპოვება ის უტყუარი მტკიცებულებები, რომლებსაც უნდა ეყრდნობოდეს გამამტყუნებელი განაჩენი, ის წინააღმდეგობრივია, ეფუძნება სავარაუდო და ურთიერთგამომრიცხავ მოსაზრებებს და საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა კანონის დარღვევით მიღებულ ჩვენებებს.

მსჯავრდებული თენგიზ ასანიძე წინასწარი და სასამართლო გამოძიების პროცესში წარდგენილ ბრალდებებში თავს დამნაშავედ არ ცნობდა, მიუთითებდა, რომ მის მიმართ ბრალდება ინსპირირებულია და რომ იგი დაინტერესებულ პირთა მსხვერპლია.

საკასაციო პალატა თვლის, რომ მსჯავრდებულის ზემოაღნიშნული ვერსია საქმის მასალებით უარყოფილი არ არის. დადგენილია, რომ დავით ასანიძეს, რომელიც თამაზ ასანიძესთან ერთად მსჯავრდებულ იქნა 1996 წლის 20 სექტემბრის განაჩენით და რომელიც ვაჟა გოგიტიძეზე განხორციელებულ თავდასხმაში კატეგორიულად ამხელდა თამაზ ასანიძეს, მაშინ არ მიუთითებია ამ დანაშაულში თენგიზ ასანიძის მონაწილეობის შესახებ. ამის თაობაზე მან განცხადება გააკეთა (ინტერვიუ მისცა) 1999 წლის 12 ნოემბერს აჭარის ა/რ ტელევიზიით, ე.ი. შემთხვევიდან 6 წლისა და ერთი თვის შემდეგ. ამ ინტერვიუში დავით ასანიძემ გამოხატა განაწყენება და აღშფოთება პრეზიდენტის მიერ თენგიზ ასანიძის შეწყალების გამო და ხელისუფლება თენგიზ ასანიძის „უცოდველ კრავად“ წარმოჩენის მცდელობაში დაადანაშაულა“.

49. უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გამოძიების ორგანოებსა და საქმის განმხილველ პირველი ინსტანციის სასამართლოს არ უცდიათ, გამოერკვიათ, თუ რატომ იცდიდა დავით ასანიძე ამდენ ხანს, სანამ ამხელდა განმცხადებელს, და რატომ არ გააკეთა ეს თავის სასამართლო პროცესზე. ამის ნაცვლად აღნიშნულმა სტრუქტურებმა მხოლოდ დაადასტურეს: „დავით და თენგიზ ასანიძეებს ნორმალური ნათესაური ურთიერთობა ჰქონდათ და წარმოუდგენელია, რომ ბ-ნი დავით ასანიძის დაგვიანებული განცხადებები გაკეთებული ყოფილიყო რაიმე პირადი ინტერესიდან გამომდინარე“. მაგრამ უზენაესი სასამართლოს აზრით, საქმის მასალებში არსებული მტკიცებულება საწინააღმდეგოზე მიუთითებდა და „არ იძლეოდა საფუძველს, გაკეთებულიყო დასკვნა, თითქოს დავით ასანიძეს არ ჰქონდა არანაირი პირადი ინტერესი განმცხადებლის წინააღმდეგ განცხადების გასაკეთებლად ანდა თითქოს ამგვარი განცხადება დასაბუთებული იყო და სიმართლეს შეესაბამებოდა“. სასამართლომ აღნიშნა, რომ, განმცხადებლის თქმით, ბ-ნი დავით ასანიძესთან ურთიერთობა დაიძაბა საგვარეულო სასაფლაოს (სადაც დასაფლავებულნი არიან მათი მამები) გაყოფის თაობაზე დავის შედეგად. ბ-ნი დავით ასანიძეს 1999 წლის 20 სექტემბრის მოსმენაზე არ უარყვია ამ დავის არსებობა. შესაბამისად, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ბ-ნი დავით ასანიძის მტკიცება მასსა და განმცხადებელს შორის არაჯანსაღი ურთიერთობის არარსებობის თაობაზე არ შეესაბამებოდა სიმართლეს.

50. სასამართლომ დაადგინა, რომ არ შეიძლებოდა განმცხადებელი დამნაშავედ ეცნოთ მხოლოდ იმ განცხადებების საფუძველზე, რომლებიც მოვლენებიდან ექვსი წლის შემდეგ ბ-ნმა დავით ასანიძემ გააკეთა.

51. უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბ-ნი დავით ასანიძის გარდა, ამ უკანასკნელის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობაში განმცხადებელი შემდგომში ბ-ნმა მოსიავამ და ბ-ნმა ჯინჭარაძემაც დაადანაშაულეს. ამასთანავე, ამ პირებმა განმცხადებელი მათი სასამართლო პროცესებიდან მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ ამხილეს. თუმცა ორივე მათგანმა აღნიშნა, რომ არ იცნობდნენ განმცხადებელს და გატაცებაში მისი მონაწილეობის ამბავი ბ-ნი დავით ასანიძისაგან იცოდნენ. უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთ გარემოებებში ბ-ნი მოსიავასა და ბ-ნი ჯინჭარაძის განცხადებები არ შეიძლებოდა ყოფილიყო ნამდვილი და უტყუარი მტკიცებულება.

52. აღინიშნა, აგრეთვე, რომ ბ-ნი მოსიავას და ბ-ნი ჯინჭარაძის მტკიცებები განმცხადებლის მიერ ვ. გ.-ს გატაცების მიზნით დაჯგუფების ფულითა და ორი ავტომობილით ცეცხლსასროლი იარაღით უზრუნველყოფის შესახებ არ იქნა დამტკიცებული.

53. განმცხადებლის საქმეზე პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოყენებული სხვა მტკიცებულების შესწავლისა და 1996 წლის სასამართლო პროცესზე ბ-ნი დავით ასანიძის მიერ მიცემულ ჩვენებებთან მისი შედარების შემდეგ უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა:

„საბრალოდ დასკვნა და განაჩენი ემყარება მხოლოდ და მხოლოდ საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა ჩვენებებს და მეტი მტკიცებულება სისხლის სამართლის საქმეში არ მოიპოვება. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ თენგიზ ასანიძეს არ ჩაუდენია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

54. გარდა ამისა, უზენაესმა სასამართლომ აღმოაჩინა სერიოზული პროცედურული ხარვეზები განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოებისას. სხვა საკითხების გარდა, უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის თხოვნა გატაცების ბრალდებასთან დაკავშირებით ბ-ნ დავით ასანიძესთან დაპირისპირების შესახებ პროკურატურის გამოძიებულმა 2000 წლის 6 მარტს იმ მოტივით არ დააკმაყოფილა, რომ ეს თხოვნა არ უკავშირდებოდა ბ-ნი დავით ასანიძის საქმეს და მიზნად ისახავდა სამართალწარმოების გაჭიანურებას. უზენაესი სასამართლოს აზრით, მოკვლევის ორგანოებმა სათანადოდ არ გამოიძიეს განმცხადებლის მამხილებელი ბრალდება.

55. უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა: „გასაჩივრებული განაჩენის შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ ეს საქმე რამდენადმე უკავშირდებოდა დავით ასანიძისა და მისი თანაბრალდებულების საქმეს, იგი დამოუკიდებელ სისხლისსამართლებრივ ქმედებას წარმოადგენდა. თუმცა იმავე განაჩენში ნათქვამია, რომ თენგიზ ასანიძის ბრალი, მის წინააღმდეგ სხვა მტკიცებულებების გარდა, დადასტურდა დავით ასანიძისა და მისი თანაბრალდებულების მსჯავრდებით, რაც უკვე კანონიერ ძალაში იყო შესული.“ უზენაესმა სასამართლომ ამის განცხადებისას ასევე აღნიშნა: „განაჩენში საერთოდ არ არის ახსნილი, როგორ დასტურდება თენგიზ ასანიძის ბრალი იმ განაჩენით, რომლითაც დავით ასანიძე და სხვები არიან მსჯავრდებულნი ... პოლიციის უფროსის ... განზრახ მკვლელობისათვის მაშინ, როცა თენგიზ ასანიძეს ბრალი მისი მოტაცების ორგანიზებაში დაედო.“ შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს აზრით, საქმის განმხილველ სასამართლოს ფაქტობრივად არ გადაუწყვეტია, როგორ უნდა განხილულიყო განმცხადებლის საქმე: როგორც ბ-ნი დავით ასანიძის საქმის შემადგენელი ნაწილი თუ როგორც დამოუკიდებელი სისხლისსამართლებრივი ქმედება.

ამგვარად, უზენაესმა სასამართლომ განმცხადებლის მსჯავრდება უკანონოდ მიიჩნია სხვა მიზეზებით, რომლებიც ეხება საქმის ფაქტობრივი გარემოებების არასწორ სამართლებრივ შეფასებას.

56. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა:

„გაუქმდეს აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 2000 წლის 2 ოქტომბრის განაჩენი თენგიზ დავითის ძე ასანიძის მიმართ და საქმე წარმოებით შეწყდეს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების არარსებობის გამო.

თენგიზ ასანიძე პატიმრობიდან დაუყოვნებლივ გათავისუფლდეს.

განაჩენი საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.

განემართოს გამართლებულ თენგიზ ასანიძეს, რომ აქვს უფლება, მოითხოვოს სისხლის სამართალწარმოების ორგანოების უკანონო და დაუსაბუთებელი მოქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.“

57. უზენაესი სასამართლოს პალატის თავმჯდომარემ 2001 წლის 29 იანვარს განმცხადებლის გამამართლებელი განჩინების სარეზოლუციო ნაწილი აღსასრულებლად გადასცა იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარესა და აჭარის უშიშროების

სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსს. პალატის თავმჯდომარემ აღნიშნულ პირებს აცნობა, რომ მოგვიანებით ისინი მიიღებდნენ განჩინების სამოტივაციო ნაწილს.

58. 2001 წლის 5 თებერვალს პალატის პრეზიდენტმა ზემოაღნიშნულ პირებს აღსასრულებლად გაუგზავნა განმცხადებლის გამამართლებელი განჩინების სამოტივაციო ნაწილი.

59. განჩინება არ აღსრულებულა და განმცხადებელი კვლავ აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში იმყოფება პატიმრობაში.

60. განმცხადებლის უკანონო პატიმრობა რამდენჯერმე იქნა გაკიცხული საქართველოს გენერალური პროკურატურის, სახალხო დამცველის, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსა და საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის მიერ. ისინი დაუკავშირდნენ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შესაბამის ადგილობრივ ხელისუფლებას განმცხადებლის დაუყოვნებლივ გათავისუფლების მიზნით.

61. 2001 წლის 20 აპრილისა და 22 მაისის წერილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ განმცხადებლის მეუღლეს მისწერა:

„...თქვენი წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ საქართველოს გენერალური პროკურატურა ყველანაირად ცდილობს, უზრუნველყოს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღსრულება და გაათავისუფლოს თენგიზ ასანიძე უკანონო პატიმრობიდან.“

62. 2001 წლის 20 აპრილის წერილით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ აცნობა განმცხადებლის მეუღლეს, რომ 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების სარეზოლუციო ნაწილი იმავე დღეს ფაქსით გაეგზავნა აღსასრულებლად საქართველოს იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსსა და აჭარის უშიშროების სამინისტროს საპერობილის უფროსს. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ განმცხადებლის მეუღლეს აცნობა, აგრეთვე, რომ განჩინების სამოტივაციო ნაწილი აღნიშნულ პირებს 2001 წლის 5 თებერვალს გაეგზავნათ ფოსტით. თავმჯდომარის მოადგილემ თავის წერილში ისიც აღნიშნა, რომ 2001 წლის 9 თებერვალს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიიღო შეტყობინება, ხელმოწერილი აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსის მიერ, რომლითაც ეს უკანასკნელი ადასტურებდა წერილის მიღებას.

63. 2001 წლის 18 მაისს სახალხო დამცველმა უშუალოდ ბ-ნ ასლან აბაშიძეს, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურს, მიმართა წერილით:

„...თქვენმა ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ არ მოახდინა რეაგირება ჩემს 2001 წლის 31 იანვრის რეკომენდაციაზე. თენგიზ ასანიძე კვლავ იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში კანონიერების უხეში დარღვევით. ... „სახალხო დამცველის შესახებ“ კანონის შესაბამისად, როგორც ადმინისტრაციულ, ისე სისხლისსამართლებრივ სამართალდარღვევას წარმოადგენს სახალხო დამცველის რეკომენდაციების შეუსრულებლობა, თუ სახალხო დამცველმა ასეთი რეკომენდაცია მიიღო თავისი უფლებამოსილების განხორციელებისას. ... ამგვარად, გთხოვთ, შეასრულოთ ჩემი, როგორც სახალხო დამცველის, კანონიერი

მოთხოვნები და დააყენოთ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საგამოძიებო იზოლატორის უფროსისა და თავად მინისტრის პასუხისმგებლობის საკითხი.“

64. 2001 წლის 10 მაისს საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარემ მისწერა საქართველოს გენერალურ პროკურატურას:

„...2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა თენგიზ ასანიძე. თუმცა იგი კვლავ იხდის სასჯელს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საგამოძიებო იზოლატორის საკანში. ... ეს წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის შესახებ კონვენციის მე-5 მუხლის სერიოზულ დარღვევას. ... ამგვარად, გთხოვთ, მიიღოთ ყველა აუცილებელი ზომა იმ პირების დასასჯელად, რომლებსაც ზემოხსენებული სასამართლო განაჩენის აღუსრულებლობისათვის ეკისრებათ პასუხისმგებლობა.“

65. 2001 წლის 7 ივნისს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ შეატყობინა განმცხადებლის მეუღლეს, რომ მის ქმარს ჰქონდა სრული უფლება, საქართველოს წინააღმდეგ განაცხადით მიემართა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის. წერილში ნათქვამი იყო: „ვთვლით, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლება მოქმედებს კანონიერებისა და ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევით.“

66. ცენტრალური ხელისუფლების ძალისხმევას, უზრუნველყო განმცხადებლის გათავისუფლება, წარმატება არ მოჰყოლია.

67. მთავრობის თქმით, 2001 წლის 3 სექტემბერს საქართველოს სამხედრო პროკურატურამ ბრძანა აჭარის უშიშროების სამინისტროს იმ თანამდებობის პირთა სამართალში მიცემა, რომლებიც სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად ეჭვმიტანილნი იყვნენ განმცხადებლის გამამართლებელი, 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობაში. ხსენებული პირები პოლიციის მიერ იძებნებოდნენ.

68. 2002 წლის 8 იანვრის წერილით განმცხადებლის ვაჟმა შეატყობინა სასამართლოს მამის ჯანმრთელობის გაუარესების შესახებ. 2001 წლის 4 დეკემბრით დათარიღებული სამედიცინო ცნობის მიხედვით, განმცხადებელს აწუხებდა გასტრიტი, გულის უკმარისობა და საყლაპავი მილის ანთება. ვინაიდან ყოველივე ეს სერიოზულ პრობლემებს უქმნიდა განმცხადებელს დიეტის თვალსაზრისით, მისი ვაჟი მოითხოვდა გადაუდებელ სამედიცინო დახმარებას.

69. 2003 წლის 28 მაისს მთავრობამ სასამართლოს გაუგზავნა ბ-ნი შევარდნაძის მიერ ბ-ნი აბაშიძისთვის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურისთვის, 2003 წლის 4 მარტს გაგზავნილი წერილი, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„თქვენ სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე ბრძანდებით და ვფიქრობ, გაგებით მოეკიდებით არსებულ სიტუაციას.“

როგორც თქვენთვის ცნობილია, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო უახლოეს დღეებში გადაწყვეტს მთავარი სხდომის საკითხს ასანიძეთა საჩივრის განხილვის თაობაზე. მატერიალურ-მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად ოჯახი სამ მილიონ ევროს ითხოვს. თითქმის ცხადია, რომ საქართველო ამ პროცესს წააგებს და ქვეყნის მიმართ მკაცრი სანქციები გატარდება.

შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავალი არსებობს. თუ ასანიძე გათავისუფლდება, ოჯახი თანახმაა, საჩივარი გამოიტანოს.

მე დარწმუნებული ვარ, ამ სიტუაციაში თქვენ იმ ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილების მიღებას შეუწყობთ ხელს, რომელიც საქართველოს ინტერესებს შეესაბამება.“

70. 2003 წლის 3 აპრილს აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საპასუხო წერილი გაუგზავნა საქართველოს პრეზიდენტს. იგი ბრალს სდებდა სახელმწიფოს მეთაურს, თითქოს მან თავშესაფარი მისცა აჭარელი წარმოშობის პირებს, რომლებიც გაიქცნენ ბათუმიდან თბილისში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურზე ტერორისტული თავდასხმების ორგანიზების მცდელობის მიზნით. შემდეგ მან პრეზიდენტის ყურადღება მიაპყრო პარლამენტის კომისიის დასკვნას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 72-ე და მომდევნო პუნქტები), რომელშიც ხაზგასმული იყო სამართალწარმოებისას დაშვებული ის მრავალი ხარვეზი, განმცხადებლის შეწყალება და გამართლება რომ განაპირობა. პარლამენტის კომისიის დასკვნაზე და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 ოქმის მე-2 მუხლზე დაყრდნობით აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საქართველოს პრეზიდენტს მიმართა წინადადებით განმცხადებლის სასამართლო პროცესის განახლების თაობაზე, რათა მისი საქმე განხილულიყო მოხსენებაში ჩამოყალიბებული საკითხების კუთხით.

71. წერილში ისიც აღინიშნა, რომ განმცხადებლის მიმართვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის წარმოადგენდა მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენებას კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად და რომ განმცხადებელს ამ კუთხით დახმარება აღმოუჩინეს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ, სახალხო დამცველმა, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ და ეროვნული უშიშროების საბჭომ. აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, აგრეთვე, რომ, რადგან პარლამენტის კომისია წარმოადგენდა ეროვნულ ხელისუფლებას კონვენციის მე-13 მუხლის შესაბამისად, განმცხადებელს არ შეეძლო ემტკიცებინა, თითქოს ამოწურა შიდასახელმწიფოებრივი მიმართვის საშუალებები 2002 წლის 26 სექტემბრამდე – კომისიის მიერ დასკვნის მიღებამდე. მიაპყრო რა საქართველოს პრეზიდენტის ყურადღება ამ საკითხს, აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ გაგზავნილი მიმოხილვით შეცდომაში შეიყვანა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.

ბ. პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის საპასუხო მიმოხილვა

1. პარლამენტის კომისიის დასკვნა

72. 2002 წლის 30 ივლისის წერილით მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ 2002 წლის 24 ივნისს საქართველოს პარლამენტის ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამოძიებო კომისიას პარლამენტის ბიურომ დააავალა, გამოეკვლია ის გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად დაედო შეწყალებას ასანიძის საქმეზე. კომისიამ, რომელიც შედგებოდა პარლამენტის წევრებისაგან, უნივერსიტეტის ლექტორებისა და პრაქტიკოსი იურისტებისაგან, დასკვნა 2002 წლის 26 სექტემბერს წარმოადგინა.

73. თუმცა მისი უფლებამოსილება შემოიფარგლებოდა პრეზიდენტის შეწყალების საკითხებით, კომისიამ გადაწყვიტა, გამოეკვლია ის გარემოებებიც, რომლებშიც მოხდა

განმცხადებლის მსჯავრდება, ხოლო სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე – მისი გამართლება. დასკვნის შესავალში კომისიამ ჩამოაყალიბა ის მიზეზები, რომელთა გამოც გააფართოვა უფლებამოსილების სფერო. კერძოდ, მან განაცხადა: „იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული საკითხი [პრეზიდენტის შეწყალება] ერთ ცალკეულ პროცედურას ან სამართალწარმოებას არ წარმოადგენს და, ამავე დროს, ყველა პროცედურა და წარმოება ერთმანეთთან მიზეზშედეგობრივად დაკავშირებული, კომისიამ სრულყოფილი სურათის წარმოსახვის მიზნით მიზანშეწონილად ჩათვალა, შეესწავლა მსჯავრდებულ თ. ასანიძის ბრალდების საქმეთა ქრონოლოგია, სამართალწარმოების დინამიკა და გადაწყვეტილებათა მიღების საფუძვლიანობის საკითხები.“ ამგვარად, სახეზე იყო მოხსენების ორი სრულიად განსხვავებული ნაწილი: ერთი ეხებოდა პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერებას, ხოლო მეორე – განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოებისას ქვეყნის სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

ა) პრეზიდენტის შეწყალება

(i) პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერება

74. 1998 წლის 12 ოქტომბერს ეროვნული უშიშროების საბჭომ განიხილა საკითხი პენიტენციურ სისტემაში გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ. საქართველოს პრეზიდენტის წინადადების გათვალისწინებით მიღებული იქნა გადაწყვეტილება, რომ იგი გამოიყენებდა შეწყალების უფლებას. სასჯელაღსრულების დაწესებულებებს ეთხოვათ, შეესწავლათ მსჯავრდებულთა საქმეები და პრეზიდენტისათვის წარედგინათ შეწყალების ნებისმიერი თხოვნა საქმის მასალებსა და შესაბამისი მსჯავრდებულების დახასიათებასთან ერთად. შეწყალების თხოვნა უნდა წარდგენილიყო შემდეგი ფორმით:

„ბატონო პრეზიდენტო, ვინაიდან ჩემს დანაშაულს, გთხოვთ, მაპატიოთ სასჯელის დარჩენილი ვადა.“

პრეზიდენტმა განიხილა ხსენებული ფორმით წარდგენილი თხოვნები და მთელ რიგ შემთხვევებში გამოიყენა შეწყალების უფლება.

75. პარლამენტის კომისიამ დაადგინა, რომ 1999 წლის 15 იანვარს განმცხადებელმა საქართველოს პრეზიდენტს გაუგზავნა წერილი, რომლითაც ითხოვდა სასჯელის დარჩენილი ვადის პატიებას. ვინაიდან განმცხადებელმა თხოვნა არ წარმოადგინა ზემოხსენებული ფორმით, კომისიამ მიიჩნია, რომ მისი შეწყალება არ აკმაყოფილებდა ნორმატიული აქტით განსაზღვრულ მოთხოვნებს, რის გამოც იგი ბათილი იყო. ასევე აღმოჩენილი იქნა სხვა შეუსაბამობებიც: „[განმცხადებლის] მასალები“ არ წარედგინა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დანიშნულ შეწყალების საკითხთა კომისიას, განმცხადებლის გვარი არ იყო შეტანილი შესაწყალებელ მსჯავრდებულ პირთა სიაში, რომელიც წარედგინა პრეზიდენტს აჭარის ხელისუფლების მიერ, და მისი თხოვნის შესაბამისად მასზე არ გაცემულა დახასიათება ან შუამდგომლობა აჭარის პენიტენციური დაწესებულებებიდან.

76. კომისიამ დაადგინა, რომ პრეზიდენტის ერთ-ერთმა მრჩეველმა, ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივნის მოადგილემ, განმცხადებლის შეწყალებასთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია მოქმედი წესების დარღვევით მოამზადა და

პრეზიდენტს მხოლოდ განმცხადებლის 1999 წლის 15 იანვრის წერილზე დაყრდნობით წარუდგინა. კომისიამ აღნიშნა, რომ, სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების შესაბამისად, შეწყალების თხოვნა უნდა გადასცემოდა სასამართლოს და არა საქართველოს პრეზიდენტს.

77. კომისიის აზრით, თუნდაც თუ დაეუშვებოდა, რომ საქართველოს პრეზიდენტს ჰქონდა განმცხადებლის შეწყალების უფლებამოსილება ნორმატიული აქტებით განსაზღვრული წესის (რომელიც ითვალისწინებდა შეწყალების თხოვნების განხილვას ჯერ კომპეტენტური ორგანოს მიერ) დაუცველად, გადაწყვეტილება მიღებული იქნა 1999 წლის ოქტომბრის არჩევნებამდე ცოტა ხნით ადრე და აშკარად პოლიტიკური მოსაზრებებით იყო განპირობებული.

(ii) პრეზიდენტის შეწყალების აქტის განხილვა სასამართლოს მიერ

78. კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლოსა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს, შესაბამისად, 2000 წლის 24 მარტისა და 11 ივლისის განაჩენებში მითითებული მოტივები არ შეესაბამება ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 და 61-ე მუხლებს, რომლებიც ამომწურავად განსაზღვრავს ადმინისტრაციული აქტების ბათილად და ძალადაკარგულად გამოცხადების სამართლებრივ საფუძვლებს. კომისიის აზრით, სასამართლოთა განაჩენების შედეგად მოხდა არასწორი ინტერპრეტირება კონსტიტუციის 42-ე მუხლისა, რომლის შესაბამისად ყველა ადამიანს შეუძლია სასამართლოსათვის მიმართვა საკუთარ უფლებათა დასაცავად.

79. კომისიამ აღნიშნა, რომ ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით პრეზიდენტის შეწყალება ადმინისტრაციული აქტია, რომელიც ადმინისტრაციულ სასამართლოებში უნდა იქნეს განხილული. რამდენადაც პრეზიდენტის მიერ განმცხადებლის შეწყალება გასაჩივრებული იქნა სასამართლოებში, იგი ძალაში შევიდა მხოლოდ 2000 წლის 11 ივლისს – უზენაესი სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

80. კომისიამ გააკრიტიკა თბილისის საოლქო სასამართლოს მიერ 2000 წლის 24 მარტს მითითებული საფუძველი, რომლითაც მან უარი თქვა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საჩივრის განხილვაზე. კერძოდ, კომისიის აზრით, თბილისის საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება სცილდება სასარჩელო დავის საგანს, ვინაიდან საწარმოს არ სურდა განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი დევნის განახლება. ამიტომ საოლქო სასამართლოს არ უნდა გამოეტანა გადაწყვეტილება განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებით. რამდენადაც ხსენებული ორი საკითხი შედიოდა სისხლის სამართლის და არა ადმინისტრაციული სასამართლოს იურისდიქციაში, კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლო პრეზიდენტის გასაჩივრებული აქტის კანონიერების განხილვით უნდა შემოფარგლულიყო.

81. გარდა ამისა, კომისიამ აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ეხებოდა მხოლოდ ციხეში პატიმრობას და არა განმცხადებლის ვალდებულებას, ბათუმის თამბაქოს კომბინატისათვის გადაეხადა კომპენსაცია მიყენებული მატერიალური ზარალისათვის. ამდენად, თბილისის საოლქო სასამართლოს უნდა განეხილა პრეზიდენტის შეწყალების სამართლებრივი შედეგებიც დამატებით სასჯელთან მიმართებაში.

ბ) განმცხადებლის გამართლება

82. კომისიის აზრით, სამართალწარმოების მეორე სერია, რომლითაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა, მსგავსად პირველისა, განხორციელდა სხვადასხვა პროცედურული ხარვეზებით როგორც გამოძიების, ასევე სასამართლო განხილვის დროს. გარდა ამისა, საქმის განმხილველ სასამართლოებს არ უცდიათ, გაერკვიათ გამოძიების დროს გაკეთებული ურთიერთსაწინააღმდეგო განცხადებები ან ღრმად შეესწავლათ საქმის სპეციფიკური გარემოებები. კომისიის აზრით, ეს გარემოებები „უნდა განხილულიყო, როგორც მტკიცებულებები, და უნდა მომხდარიყო მათი შეფასება სიმართლის დასადგენად“.

83. ამ საკითხის გასარკვევად კომისიამ დეტალურად შეისწავლა სხვადასხვა მტკიცებულებები და განცხადებები, რომლებიც მოპოვებული იქნა, *inter alia*, შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლის მკვლელობაში ბრალდებული ბ-ნი დავით ასანიძის, ბ-ნი თამაზ ასანიძის, ბ-ნი ნოდარ შოთაძისა და 14 თანაბრადდებულის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოების დროს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 33-ე და მომდევნო პუნქტები).

84. ამგვარად, კომისიამ დაადგინა, რომ 1996 წელს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ საქმის განხილვისას ბ-ნი დავით ასანიძესა და ბ-ნი შოთაძეს „ჰქონდათ მცდელობა, ... ემხილებინათ“ განმცხადებელი როგორც ბ-ნი აბაშიძეზე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურზე, თავდასხმის ერთ-ერთი ორგანიზატორი. კომისიის აზრით, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც განიხილეს განმცხადებლის სააპელაციო საჩივარი და „რეაგირება არ მოახდინეს ბ-ნი დავით ასანიძისა და ბ-ნი ნოდარ შოთაძის მცდელობებზე, მძიმე დანაშაულის ჩადენაში ემხილებინათ განმცხადებელი“, უნდა აღედრათ „სისხლის სამართლის ახალი საქმე იმ დროს (ანუ 1993 წელს) მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის შესაბამისად“.

85. კომისიამ მიიჩნია, რომ სიმართლის დადგენისათვის მნიშვნელოვანი ზოგიერთი დეტალის დაზუსტების მიზნით საქართველოს უზენაეს სასამართლოს უნდა მოესმინა არა მარტო გამოძახებული მოწმეებისათვის, არამედ ბ-ნი დავით ასანიძისთვისაც, რომელიც უნდა დაკითხულიყო 1996 წელს მისი საქმის განმხილველ მოსამართლესთან არაოფიციალური შეხვედრის თაობაზე, და მოსამართლისთვისაც. უნდა დადგენილიყო, ვის მიერ და რა გარემოებებში იქნა ჩაწერილი სხდომა, რომელზეც ბ-ნმა დავით ასანიძემ არაოფიციალურად დაადანაშაულა განმცხადებელი დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობაში, უნდა გარკვეულიყო, აგრეთვე, რატომ არ მიუთითა ხსენებულმა მოსამართლემ ეს საკითხი 1996 წლის 20 სექტემბრის განაჩენში.

86. კომისიამ გააკრიტიკა უზენაესი სასამართლო იმის გამო, რომ არ მოისმინა იმ სხვა ორი ადამიანის ჩვენება, რომლებიც ასევე ამხილეს ბ-ნმა დავით ასანიძემ და განმცხადებლის ვაჟმა. კომისიამ მიიჩნია, რომ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც მოისმინეს განმცხადებლის საქმე, უნდა მიეღოთ ბრძანება ექსპერტის დასკვნის მოპოვების თაობაზე, რათა დადგენილიყო, ვის მიერ და როდის იქნა შეძენილი ცეცხლსასროლი იარაღი, საბრძოლო მასალა და ტექნიკური აღჭურვილობა, რომელიც 1996 წელს იქნა ამოღებული ბ-ნი დავით ასანიძის საქმეზე. მოსამართლეებს არც იმის გარკვევა უცდიათ, თუ რატომ არ მიიღო პროკურორმა

ბრძანება განმცხადებლის საქმისა და ბ-ნი დავით ასანიძის საქმის გაერთიანების შესახებ.

87. და ბოლოს, კომისიამ დაადგინა, რომ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ „არ გააგზავნა გამოძიებაში ბრალდების საქმე“ და რომ მას „არ უნდა მიეღო გამამართლებელი გადაწყვეტილება, რომელიც იყო უკანონო, არასამართლიანი და ეფუძნებოდა არასაკმარისად გამოძიებულ ფაქტებს.“

88. კომისიის აზრით, „საქმის შესწავლისას ახლად აღმოჩენილი გარემოებები თავისი მნიშვნელობით მოითხოვდა გამოკვლევას და შეფასებას“. ეს კი იმაზე მიუთითებდა, რომ „ჯერ კიდევ არ იყო ამოწურული სამართლებრივი საშუალებები საქმესთან დაკავშირებით საბოლოო ჭეშმარიტების დასადგენად“. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 593-ე მუხლის მე-2 პუნქტის (გ) ქვეპუნქტისა და 539-ე მუხლის საფუძველზე კომისიამ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის სასამართლო პროცესი უნდა განახლებულიყო.

89. 2003 წლის 25 მარტს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ არ დააკმაყოფილა სამოქალაქო მხარის თხოვნა განმცხადებლის საქმის განახლებისა და პარლამენტის კომისიის დასკვნის საფუძველზე თავიდან განხილვის შესახებ. გენერალურმა პროკურატურამ დაადგინა, *inter alia*, რომ დასკვნაში ჩამოყალიბებული მოსაზრებები არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს, რის გამოც შესაძლებელი იქნებოდა განმცხადებლის საქმის განახლება. ახლად აღმოჩენილი გარემოებების არარსებობისას უზენაესი სასამართლოს განაჩენი საბოლოო იყო და არ ექვემდებარებოდა გასაჩივრებას საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მიმოხილვა

90. 2002 წლის 8 ნოემბერს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგინა თავისი მოსაზრებები პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნის თაობაზე.

91. მან დასკვნა შეაფასა, როგორც „ტენდენციური“, „მიკერძოებული“, „არაკონსტიტუციური“ და „მცდარი“. უპირველეს ყოვლისა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისია მოქმედებდა უფლებამოსილების გადამეტებით და იმ გარემოებათა შესწავლის ნაცვლად, რომლებშიც განმცხადებელი იქნა შეწყალებული, განიხილა ქვეყნის ყველაზე მაღალი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება. კომისიის ქმედება ეწინააღმდეგებოდა უფლებამოსილებათა გამიჯვნის ძირითად კონსტიტუციურ ნორმებს. დასკვნა ძირს უთხრიდა დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის ცნებებს. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ, კონსტიტუციის მიხედვით, არავის აქვს უფლება, მოსამართლეს მოსთხოვოს ახსნა-განმარტება საქმესთან დაკავშირებით. პარლამენტის კომისიის მხრიდან კრიტიკა სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებისა, რომელიც არ ყოფილა გასაჩივრებული, მხოლოდ დააბრკოლებდა გადაწყვეტილების აღსრულებას და ხელყოფდა სასამართლო ხელისუფლების რეპუტაციას.

ა) პრეზიდენტის შეწყალება

92. რაც შეეხება კომისიის დასკვნას პრეზიდენტის შეწყალების თაობაზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნა,

რომ საქართველოს პრეზიდენტისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული შეწყალების უფლება არის აბსოლუტური და ცალსახა და ხორციელდება იმ წესებისგან დამოუკიდებლად, რომლებიც აღგენს პრეზიდენტის კანცელარიის მიერ შეწყალების შესახებ თხოვნების განხილვის პრინციპებს. გარდა ამისა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ შეწყალება წარმოადგენს ჰუმანურობის უმაღლეს გამოხატულებას და რომ ბევრ ქვეყანაში არ არსებობს მისი გასაჩივრების უფლება. ის ფაქტი, რომ განმცხადებლის თხოვნა შეწყალების თაობაზე არ იქნა წინასწარ განხილული პრეზიდენტის დანიშნული შეწყალების საკითხთა კომისიის მიერ, არ ხდის შეწყალებას უკანონოს, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ, როგორც ამას აღგილი ჰქონდა განმცხადებლის საქმეში, აჭარის ციხის ხელმძღვანელობისაგან საქმის მასალებისა და დეტალების მოძიება სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ ასევე მიუთითა, რომ ამ საქმეში შეწყალება წარმოადგენდა წლების განმავლობაში უკანონო პატიმრობაში მყოფი მსჯავრდებული პირისათვის სამართლიანობის აღდგენის მცდელობას.

93. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, აგრეთვე, რომ დასკვნის ნაწილი, რომელიც ეხებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1999 წლის 11 ნოემბრის განაჩენს, პროცესუალური ხარვეზების გამო პრეზიდენტის შეწყალებას ბათილად და ძალადაკარგულად რომ აცხადებდა, არ შეესაბამებოდა სინამდვილეს. მან მიუთითა, რომ 1999 წლის 11 ნოემბერს ახალი ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი ჯერ არ იყო ძალაში შესული და რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 360-ე მუხლის (დებულება, რომელიც იმ დროისათვის გამოიყენებოდა გასაჩივრებულ ადმინისტრაციულ საქმეებზე) შესაბამისად, თბილისის საოლქო სასამართლოს ჰქონდა პრეზიდენტის აქტების განხილვის ექსკლუზიური ტერიტორიული იურისდიქცია. როგორც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, კომისიამ, სამწუხაროდ, არ ახსენა ის ფაქტი, რომ აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ 1999 წლის 11 ნოემბერს, მაშინ მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით, თავის თავზე აიღო საქართველოს პრეზიდენტის შეწყალების გადასინჯვის იურისდიქცია.

ბ) განმცხადებლის გამართლება

94. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიმოხილვაში აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიას, რომელმაც განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენი მიკერძოებულად, არასრულად და უკანონოდ მიიჩნია, არც ერთხელ არ უხსენებია განმცხადებლის ინტერესები ან მისი უკანონო პატიმრობა. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის აზრით, ასეთი გზით კომისია ცდილობდა, დაესაბუთებინა განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობა მიუხედავად მისი გამართლების ფაქტისა.

95. კომისიამ საკუთარი ინიციატივით გადაწყვიტა განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენის გადასინჯვა, მაგრამ არ წამოუყენებია ცალსახა დასაბუთებული არგუმენტი, რომელიც განმცხადებლის ბრალზე მიუთითებდა. კომისიას არც ის დაუმტკიცებია, რომ უზენაეს სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა გამოეტანა მისთვის წარდგენილი მტკიცებულების საფუძველზე. პირიქით, კომისიას არ დაუნახავს არანაირი პრობლემა იმაში, რომ გამართლებული ბრალდებული პატიმრობაში იმყოფებოდა იმ დროს, როდესაც მისი დამნაშავეობისა თუ უდანაშაულობის საკითხი თავიდან იხილებოდა ახალი გარემოებების ჭრილში. ეს კი, როგორც უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ დასკვნაში აღნიშნა, „სრულიად უკანონოა“.

96. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თქმით, კომისიას, სამწუხაროდ, არ უხსენებია, რომ მსჯავრდების შემდეგ განმცხადებელი კანონმდებლობის დარღვევით იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში. როგორც უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, ბ-ნი დავით ასანიძე, რომლის სატელევიზიო განცხადებებს, კომისიის აზრით, უნდა დაექარებინა განმცხადებლის მსჯავრდება, ოცწლიან პატიმრობას იხდის იმავე ციხეში.

97. დასკვნის ის ნაწილი, რომელშიც კომისიამ დაადგინა, რომ განმცხადებელს არ ექნებოდა ამოწურული სამართლებრივი საშუალებები, სანამ მისი საქმე არ განახლდებოდა პარლამენტის კომისიის მიერ აღმოჩენილი ახალი გარემოებების გამო, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიიჩნია „სამართლებრივი გამოვლენების შედეგად“. მან წამოაყენა რეკომენდაცია დასკვნის სხვადასხვა უცხო ენაზე თარგმნის თაობაზე, რათა ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ორგანიზაციებს შეძლებოდათ მისი წაკითხვა.

98. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ სინანული გამოთქვა, რომ პარლამენტის კომისია დაექვემდებარა სხვადასხვა ჯგუფების მხრიდან პოლიტიკურ ზეწოლას იმის მაგივრად, რომ ხელი შეეწყო მართლმსაჯულების უზენაესობისათვის, რისი სურვილიც დასკვნის ბოლოს თავად აქვს გამოხატული.

99. დასასრულს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ გამართლების შემდეგ განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობის საკითხს სტრასბურგის სასამართლოს გადასცემდა განსასჯელად.

II. შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი და საერთაშორისო სამართალი

ა. აჭარის („ბათუმის ოლქის“) სტატუსის განვითარება და საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია

100. 1080-იან წლებში აჭარა, „ქართველთა სამეფოდ“ ცნობილი ბაგრატიონთა სამეფოს ნაწილი, დაიპყრეს სამხრეთიდან შემოსულმა სელჩუკებმა, 1570-იან წლებში კი – ოტომანთა იმპერიამ. ჩამოყალიბდა ზემო და ქვემო აჭარის საფაშოები, პროვინცია შეუერთდა ჩილდირის ვილაეთს (ახალციხე). ამის შემდეგ სხვადასხვა დროს რეგიონისთვის იბრძოდნენ ოტომანები და ქართველთა მოსაზღვრე სამთავროები. 1829 წლის 2 სექტემბერს მეფის რუსეთსა და ოტომანთა იმპერიას შორის დადებული ადრიანოპოლისის ხელშეკრულების IV მუხლის თანახმად, აჭარა უკანასკნელს მიეკუთვნა.

101. 1878 წლის 13 ივლისს რუსეთსა და ოტომანთა იმპერიას შორის დადებული ბერლინის ხელშეკრულების LVIII მუხლის თანახმად:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს რუსეთის იმპერიას აზიაში არდაგანის, ყარსისა და ბათუმის ტერიტორიები ამ უკანასკნელის პორტთან ერთად.“

102. ერთის მხრივ, დიდ ბრიტანეთსა და მის მოკავშირეებს, და, მეორეს მხრივ, თურქეთს შორის 1918 წლის 30 ოქტომბერს მუდროსში დადებული ზავის ხელშეკრულების XI და XV მუხლების თანახმად:

„XI. ტრანსკავკასიის ... ნაწილის თურქეთის ჯარების მიერ ევაკუაციის შესახებ ბრძანება უკვე გაცემულია, დანარჩენი ნაწილის ევაკუაცია, თუ ამას მოითხოვენ მოკავშირეები, მოხდება იქ არსებული სიტუაციის შესწავლის შემდეგ.“

„XV. ... ეს პირობა, რომელიც ეხება ბათუმის მოკავშირეთა მიერ ოკუპაციას...“

103. ერთის მხრივ, გერმანიას, ავსტრია-უნგრეთს, ბულგარეთსა და თურქეთს, და, მეორეს მხრივ, რუსეთს შორის დადებული 1918 წლის 3 მარტის ბრესტ-ლიტოვსკის ზავის ხელშეკრულების თანახმად:

„IV... ამგვარადვე არდაგანის, ყარსისა და ბათუმის ოლქები დაყოვნების გარეშე გათავისუფლებულ უნდა იქნეს რუსეთის ჯარებისაგან. რუსეთი არ ჩაერევა ამ ოლქების ეროვნული და საერთაშორისო ურთიერთობების რეორგანიზაციაში, მაგრამ რეორგანიზაციის განხორციელების უფლებას უტოვებს ამ რაიონების მოსახლეობას სხვა მეზობელ სახელმწიფოებთან, განსაკუთრებით თურქეთთან, შეთანხმების გზით.“

104. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუციის 107-ე მუხლის მიხედვით:

„საქართველოს რესპუბლიკის განუყოფელ ნაწილებს – აფხაზეთის სოხუმის ოლქს, სამუსლიმანო საქართველოს (ბათუმის მხარე) და ზაქათალას ზაქათალის ოლქს, ენიჭებათ ადგილობრივ საქმეებში ავტონომიური მმართველობა.“

105. 1921 წლის 16 მარტს რუსეთსა და თურქეთს შორის ხელმოწერილი მოსკოვის შეთანხმების მე-2 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათუმის ნავთ-სადგურზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების პირველ მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათუმის ოლქში ... იმ პირობით რომ

ა) ამ ტერიტორიების მოსახლეობა ისარგებლებს ფართო ავტონომიით ადმინისტრაციულის მხრით, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეობა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს...“

106. 1921 წლის 16 ივლისს აჭარას მიენიჭა საბჭოთა სოციალისტური ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი. იგი შედიოდა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის (სსრ) შემადგენლობაში.

107. 1921 წლის 13 ოქტომბერს, ერთის მხრივ, ოსმალეთის მთავრობასა და, მეორეს მხრივ, აზერბაიჯანის, სომხეთისა და საქართველოს სოციალისტური რესპუბლიკების მთავრობებს შორის დადებული ყარსის ხელშეკრულების მე-6 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათუმის ნავთ-სადგურსა და ქალაქზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების მეოთხე მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათუმის ოლქში, იმ პირობით რომ

I) მოსახლეობა ამ ადგილებისა, რომელიც ნაჩვენებია ამ მუხლში, ისარგებლებს ფართო ავტონომიით ადმინისტრაციულ მხრით, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეობა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს;

II) ოსმალეთს მიეცემა თავისუფალი ტრანზიტი ყოველგვარი საქონლის, რომელიც იგზავნება ოსმალეთში ან ოსმალეთიდან ბათუმის ნავთსადგურის გზით უბაჟოთ, რაიმე ხარჯებით დაუბეგრავათ, და ოსმალეთს მიეცემა უფლება ისარგებლოს ბათუმის ნავთ-სადგურით სპეციალური ხარჯების გადაუხდელად.

ამ მუხლის ცხოვრებაში გასატარებლად, ამ ხელშეკრულების ხელის მოწერის შემდეგ დაუყოვნებლივ, შესდგება კომისია ორივე დაინტერესებულ მხარეთა წარმომადგენელთაგან.“

ბ. აჭარის სტატუსი 1995 წლის კონსტიტუციის მიხედვით

108. 1995 წლის 24 აგვისტოს, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის (სსრკ) დაშლიდან ოთხი წლის შემდეგ, საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ახალი კონსტიტუცია, რომლის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად:

„საქართველოს ტერიტორიული სახელმწიფოებრივი მოწყობა განისაზღვრება კონსტიტუციური კანონით უფლებამოსილებათა გამიჯვნის პრინციპის საფუძველზე ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ.“

109. კონსტიტუციაში ცვლილება შეიტანა 2000 წლის 20 აპრილის კონსტიტუციურმა კანონმა, რომელმაც ტერმინი „აჭარა“ შეცვალა „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკით“ და კონსტიტუციის მე-3 მუხლს დაუმატა მე-3 პუნქტი:

„აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციური კანონით „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ“.

2002 წლის 10 ოქტომბერს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კონსტიტუციური კანონი, რომელიც შეიცავდა მსგავს ცვლილებებსა და დამატებებს აფხაზეთთან მიმართებაში. პარლამენტს არ მიუღია რაიმე მსგავსი დებულება ცხინვალის რეგიონთან (ყოფილი „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რესპუბლიკა“) მიმართებაში.

110. ხსენებული კონსტიტუციური კანონი, რომელიც განსაზღვრავს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსს (იხ. კონსტიტუციის მე-3 მუხლი), ჯერ არ არის მიღებული.

ბ. პრეზიდენტის შეწყალება

1. კონსტიტუცია

111. კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი ... შეიწყალებს მსჯავრდებულთ; ...“

2. პრეზიდენტის №319 ბრძანებულება მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ

112. 1998 წლის 13 მაისის მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ №319 ბრძანებულების შესაბამისი დებულებების თანახმად:

1-ლი მუხლი

„საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტი შეიწყალებს მსჯავრდებულთ. ამ უფლებამოსილების განხორციელების მიზნით საქართველოს პრეზიდენტი წინასწარ განიხილავს საქართველოს სასამართლოების მიერ მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნას, ... საქართველოს პარლამენტის წევრების, ცალკეული პირების, პირთა ჯგუფების, ორგანიზაციებისა და უწყებების შუამდგომლობებს მსჯავრდებულთა შეწყალების თაობაზე; თხოვნას მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან გათავისუფლების შესახებ, რომლის გადახდევინებაც ამ პირებს დაკისრებული აქვთ საქართველოს სასამართლოს განაჩენით სახელმწიფო საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა სასარგებლოდ.

მსჯავრდებულთა შეწყალება ხორციელდება მათი პირადი თხოვნის საფუძველზე, თუ ისინი თავს ცნობენ დამნაშავედ და ინანიებენ დანაშაულს.“

მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი

„მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნასა და შუამდგომლობას საქართველოს პრეზიდენტისათვის წარდგენამდე განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია.

კომისია იქმნება ... პრეზიდენტის სახელზე შემოსულ შეწყალების შესახებ თხოვნათა, აღძრულ შუამდგომლობათა და წარდგინებათა წინასწარი განხილვისა და მსჯავრდებულთა შეწყალების შესახებ პრეზიდენტისათვის წინადადებათა წარდგენის მიზნით. კომისიის ამ წინადადებებს განიხილავს საქართველოს პრეზიდენტი და იღებს საბოლოო გადაწყვეტილებას.“

მე-7 მუხლი

„მსჯავრდებულთათვის შეწყალების შეფარდებისას შეიძლება გამოყენებული იქნეს:

- ა) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისაგან სრული გათავისუფლება ნასამართლობის მოხსნით ან უამისოდ;
- ბ) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისაგან ნაწილობრივი გათავისუფლება – სასჯელის ვადის შემცირება;
- გ) სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლა;
- დ) სასამართლოს განაჩენით დაკისრებული მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან სრული ან ნაწილობრივი გათავისუფლება.“

მე-9 მუხლი

„შეწყალება არ გამოიყენება იმ მსჯავრდებულის მიმართ:

- ა) რომელსაც მსჯავრი დაედო მძიმე დანაშაულისათვის, მისჯილი აქვს 5 წელზე მეტი და მოხდილი არა აქვს სასჯელის ნახევარი მაინც;
- ბ) რომელიც პირველადაა მსჯავრდებული 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით და მოხდილი არა აქვს ამ სასჯელის 1/3 მაინც. ...
- გ) რომელიც სასჯელის მოხდის ადგილიდან უარყოფითად ხასიათდება, ცნობილია რეჟიმის ბოროტ დამრღვევად; ...

ასეთ მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნას მხოლოდ იმ შემთხვევაში განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია, თუ არის რაიმე განსაკუთრებული გარემოება.“

მე-10 მუხლი

„შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე ... შეწყალების თხოვნა დასკვნისათვის სასჯელთა აღსრულების დაწესებულებებიდან შემოსულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს, პროკურატურასა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს.

შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან გათავისუფლების შესახებ თხოვნა თანდართულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოსა და ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებს, აგრეთვე, საჭიროებისამებრ, დაზარალებულ იურიდიულ პირებს.

აღნიშნულმა ორგანოებმა თავიანთი დასკვნები, ხოლო დაზარალებულმა იურიდიულმა პირებმა თავიანთი მოსაზრებანი შეწყალების საკითხთა კომისიას უნდა წარუდგინონ ორ კვირაში.“

113. საქართველოს პრეზიდენტის 2002 წლის 4 ოქტომბრის №426 ბრძანებულებით შემოსენებულ №319 ბრძანებულებას დაემატა მე-10.1 მუხლი, რომლის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი უღებამოსილია საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის საფუძველზე შეიწყალოს მსჯავრდებული ამ ბრძანებულებით დადგენილ დამატებით მოთხოვნათა გარეშე.“

3. სხვა კოდექსების შესაბამისი დებულებები

114. 2000 წლის 1 იანვარს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის ძალაში შესვლამდე ადმინისტრაციულ დავებს არეგულირებდა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XIX თავის 360-ე მუხლი:

„სარჩელი შეტანილი უნდა იქნეს იმ სასამართლოებში, რომელთა სამოქმედო ტერიტორიაზეც მდებარეობს სადავო აქტის მიმღები ორგანო.“

115. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

მე-6 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტი

„საოლქო სასამართლოები პირველი ინსტანციის წესით განიხილავენ სარჩელს საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების კანონიერების თაობაზე...“

29-ე მუხლი

„სარჩელის წარდგენა სასამართლოში აჩერებს გასაჩივრებული ადმინისტრაციული აქტის მოქმედებას.“

დ. პარლამენტის დასკვნა

116. კონსტიტუციის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

56-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები

1. საკანონმდებლო საკითხების წინასწარი მომზადების, გადაწყვეტილებათა შესრულებისათვის ხელის შეწყობის, პარლამენტის მიერ მის წინაშე

ანგარიშგადღებული ორგანოების და მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მიზნით პარლამენტში მისი უფლებამოსილების ვადით იქმნება კომიტეტები.

2. კონსტიტუციითა და რეგლამენტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, აგრეთვე დეპუტატთა არანაკლებ ერთი მეოთხედის მოთხოვნით პარლამენტში იქმნება საგამოძიებო ან სხვა დროებითი კომისიები. საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლობა დროებით კომისიაში არ უნდა აღემატებოდეს კომისიის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარს.“

42-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი

„ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.“

117. ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლის (რომელშიც ცვლილება შევიდა 2001 წლის 2 მარტს) თანახმად,

„1. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი ბათილად უნდა გამოცხადდეს, თუ:

ა) გამოცემულია არაუფლებამოსილი ორგანოს ან არაუფლებამოსილი პირის მიერ;

ბ) მისი შესრულება გამოიწვევს დანაშაულს;

გ) მისი შესრულება შეუძლებელია ფაქტობრივი მიზეზის გამო;

დ) იგი ეწინააღმდეგება კანონს ან არსებითად დარღვეულია მისი მომზადების ან გამოცემის კანონდებლობით დადგენილი სხვა მოთხოვნები.

2. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მომზადების ან გამოცემის წესის არსებით დარღვევად ჩაითვლება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა ... კანონით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული წარმოების სახის დარღვევით ანდა კანონის ისეთი დარღვევა, რომლის არარსებობის შემთხვევაში მოცემულ საკითხზე მიღებული იქნებოდა სხვაგვარი გადაწყვეტილება.

3. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს ბათილად აცხადებს მისი გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანო, ხოლო საჩივრის ან სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში – ზემდგომი ადმინისტრაციული ორგანო ან სასამართლო.“

118. 1999 წლის 15 მაისამდე მოქმედი სისხლის სამართლის ძველი საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის თანახმად:

„როდესაც სასამართლო განხილვის დროს დადგინდება გარემოებანი იმის შესახებ, რომ დანაშაული ჩადენილია პირის მიერ, რომელიც სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული არ არის, სასამართლოს გამოაქვს განჩინება ამ პირის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ და აგზავნის ამ განჩინებას წინასწარი გამოძიების ან მოკვლევის საწარმოებლად.“

119. სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის (ძალაში შევიდა 1999 წლის 15 მაისს) შესაბამისი დებულებების მიხედვით:

539-ე მუხლი

„განჩენი და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება უსაფუძვლოა და გასაუქმებელი ან შესაცვლელია, თუ:

ა) განსასჯელის დამნაშავედ ცნობის შესახებ სასამართლოს დასკვნა არ გამომდინარეობს საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა ერთობლიობიდან;

- ბ) არ აღმოფხვრილა მტკიცებულებებს შორის წინააღმდეგობა, რაც ეჭვქვეშ აყენებს სასამართლო დასკვნებს;
- გ) სასამართლოს არ გაუთვალისწინებია საქმის გადასაწყვეტად არსებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებანი;
- დ) დასკვნების დასასაბუთებლად სასამართლომ გამოიყენა მტკიცებულებები, რომლებიც დაუშვებელია ან საქმეს არ ეხება;
- ე) წინააღმდეგობრივ მტკიცებულებათა არსებობისას სასამართლომ დაუსაბუთებლად უარყო ერთი და მიიღო მეორე მტკიცებულება;
- ვ) სასამართლომ ეჭვი არ განმარტა მსჯავრდებულის სასარგებლოდ.“

593-ე მუხლი

„1. განაჩენი ... შეიძლება გაუქმდეს მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ არსებობს ფაქტობრივი ან სამართლებრივი ხასიათის ახლად აღმოჩენილი და ახლად გამოვლენილი გარემოებანი.

2. ახლად აღმოჩენილია ფაქტობრივი გარემოებანი, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება:

- ა) როცა სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილია, რომ ყალბია მოწმის ჩვენება ან ექსპერტის დასკვნა, აგრეთვე ყალბია სხვა მტკიცებულება, რომელიც საფუძვლად დაედო განაჩენს ან განჩინებას;
- ბ) როცა კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენით დადგენილია მოსამართლის, მოკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის დანაშაულებრივი ქმედება, რომელიც მის მიერ ჩადენილი იყო ამ საქმის განხილვის დროს;
- გ) სხვა გარემოება, რომელიც განაჩენის ან განჩინების გამოტანის დროს სასამართლოსათვის ცნობილი არ იყო ... ამტკიცებს მსჯავრდებულის უდანაშაულობას ან ... აგრეთვე ამტკიცებს გამართლებულის ... ბრალეულობას...;
- დ) გარემოებანი, რომლებიც მოწმობენ ... იმ მტკიცებულებათა დაუშვებლობას, რომლებიც საფუძვლად დაედო განაჩენს.“

ე. სამართალწარმოება საქართველოს უზენაეს სასამართლოში და გამართლება

120. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ 1999 წლის 12 მაისის ორგანული კანონის მე-9 მუხლი აღგენს უზენაესი სასამართლოს სხვადასხვა პალატის, მათ შორის, სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის, იურისდიქციას:

„უზენაესი სასამართლოს პალატა არის საკასაციო ინსტანციის სასამართლო, რომელიც საპროცესო კანონით დადგენილი წესით განიხილავს საკასაციო საჩივრებს საქართველოს რაიონული (საქალაქო), საოლქო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების და უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებზე.“

121. სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

28-ე მუხლის (ა) პუნქტი

„სისხლის სამართლის საქმე არ შეიძლება აღიძრას, ხოლო აღძრული უნდა შეწყდეს, თუ არ არსებობს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

602-ე მუხლის მე-2 პუნქტი

„განაჩენი აღსასრულებლად მიიქცევა მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან არაუგვიანეს 7 დღე-ღამისა.“

604-ე მუხლი

„1. განაჩენის, განჩინებისა თუ დადგენილების აღსასრულებლად მიიქცევა ევალება ამ გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოს. განაჩენის აღსრულების შესახებ განკარგულებას მოსამართლე ან სასამართლოს თავმჯდომარე განაჩენის ასლთან ერთად უგზავნის იმ ორგანოს, რომელსაც ევალება განაჩენის აღსრულება. ...

2. განაჩენის აღმსრულებელი ორგანო დაუყოვნებლივ აცნობებს განაჩენის დამდგენ სასამართლოს აღსრულების შესახებ.“

3. პატიმრობის აღბილი

122. პატიმრობის შესახებ 1999 წლის 22 ივლისის კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტების თანახმად:

„სასამართლოს განაჩენით განსაზღვრულ თავისუფლების აღკვეთას აღსრულებენ იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დაწესებულებები.

...

საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი სასჯელაღსრულების დაწესებულებებია:

- ა) საერთო რეჟიმის დაწესებულება;
- ბ) მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება;
- გ) საპყრობილე.“

სამართალი

I. პირველადი პრეტენზიები იმასთან დაკავშირებით, რომ არ იქნა ამოწურული შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები

1. მხარეთა არბუმენტაცია

123. მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს სთხოვა, განაცხადი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გამოეცხადებინა, რადგან ადგილი ჰქონდა კონვენციის 35-ე მუხლით გათვალისწინებული, შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის, ვალდებულების დარღვევას. აღნიშნა რა, რომ კონვენციით დადგენილი დაცვის მექანიზმი არის სუბსიდიარული ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნულ სისტემებთან მიმართებაში (საქმე *Handyside v. the United Kingdom*, 1976 წლის 7 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 24, გვ. 22, პუნქტი 48), ადვოკატი ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც წინამდებარე განაცხადი დაშვებული იქნა არსებით განხილვაზე, არღვევდა საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული სუბსიდიარობის პრინციპს. მთავრობის ადვოკატმა მიუთითა, რომ მთავრობას 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა არ გადაუცია სასამართლოსთვის ამ უკანასკნელის მიერ განმცხადებლის პრეტენზიების დაშვებადობის საკითხის განხილვამდე. ადვოკატის არგუმენტაციის მიხედვით, ამ ფაქტმა ხელი შეუშალა სასამართლოს, მიეღო დასაბუთებული გადაწყვეტილება დაშვებადობის საკითხთან დაკავშირებით.

124. მთავრობის ადვოკატის თქმით, საქართველოს პარლამენტის საგამოძიებო კომისიამ აღმოაჩინა მთელი რიგი ხარვეზებისა საქმის სამართალწარმოებისას, რომლის შედეგადაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 82-ე და მომდევნო პუნქტები). თუმცა მოპასუხე სახელმწიფოს ჯერ არ მიეცა კომისიის დასკვნის გათვალისწინებით ამ სიტუაციის გამოსწორების საშუალება თავის სამართლებრივ სისტემაში არსებულ საშუალებათა გამოყენებით (საქმე *Retimag SA v. Federal Republic of Germany*, 1961 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, № 712/60, წელიწდეული 8, გვ. 29-42). მთავრობის ადვოკატის მტკიცებით, „როდესაც ეროვნული პარლამენტი იღებს გადაწყვეტილებას, გადასინჯოს კონკრეტული შიდა სამართლებრივი საქმე სასამართლო ხელისუფლების გადაწყვეტილებათა კანონიერების დადგენის მიზნით, არ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ საქმე საბოლოოდ იქნა გადაწყვეტილი მოცემულ ქვეყანაში.“

მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს წარუდგინა პარლამენტის კომისიის დასკვნის მოკლე მიმოხილვა და სთხოვა, სათანადოდ შეეფასებინა მისი მნიშვნელობა საქმის განხილვისას. როგორც მთავრობის ადვოკატმა აღნიშნა, პარლამენტის კომისიამ წამოჭრა წინადადება აღმოჩენილი ხარვეზების გამო განმცხადებლის საქმეზე სასამართლო პროცესის განახლებასთან დაკავშირებით. ამასთანავე, ჯერ უნდა ამოწურულიყო კანონით გათვალისწინებული დაცვის საშუალებები (იხ. წინამდებარე განაჩენის 88-ე პუნქტი). მთავრობის ადვოკატის მტკიცებით, კომისიის აღნიშნულმა დასკვნამ ცხადყო, რომ განმცხადებელმა არ შეასრულა შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის ვალდებულება კონვენციის 35-ე მუხლის შესაბამისად, რის შედეგადაც მისი პრეტენზიები დაუშვებელი იყო.

125. ამის პასუხად განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნას არ ჰქონდა რაიმე სამართლებრივი შედეგი ქვეყნის შიდა სისტემაში. მან სასამართლოს ეურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ დასკვნას ხელს აწერდა მხოლოდ კომისიის თავმჯდომარე, მაშინ, როდესაც, პარლამენტის რეგლამენტის თანახმად, დოკუმენტის ნამდვილობისათვის ასევე სავალდებულო იყო სხვა წევრების ხელმოწერაც. ამასთანავე, განმცხადებლის მტკიცებით, კომისიის თავმჯდომარე იყო პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეული იქნა ბ-ნი ასლან აბაშიძის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურის, პოლიტიკური პარტიიდან.

2. შეფასება სასამართლოს მიერ

126. მიუხედავად იმისა, რომ თხოვნა საქმის დაუშვებლად ცნობის თაობაზე მთავრობამ დაგვიანებით წარმოადგინა (სასამართლოს რეგლამენტის 55-ე მუხლი), სასამართლო მიიჩნევს, რომ საქმის განსაკუთრებული გარემოებებიდან გამომდინარე უნდა განიხილოს იგი.

127. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პარლამენტის ბიურომ საქართველოს პარლამენტის საგამოძიებო კომისიას მისცა მითითება, გამოეკვლია გარემოებები, რომლებშიც განმცხადებელი შეწყალებული იქნა პრეზიდენტის მიერ, თუმცა თავად განმცხადებელს არ გადაუდგამს რაიმე ნაბიჯები შეწყალების მისაღებად. კომისიამ საკუთარი ინიციატივით გააგრძელა სისხლის სამართალწარმოების მეორე ნაწილის – რომლის დროსაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა – განხილვაც. 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნაში კომისიამ ჩამოაყალიბა წინადადება საქმის განახლებისა და

შემდგომი გამოძიების მიზნით მოკვლევის ორგანოებისათვის მისი გადაცემის შესახებ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 72-88).

სასამართლო იმეორებს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის წესი განმცხადებელს ავალდებულებს, ამოწუროს დაცვის ჩვეულებრივი საშუალებები, რომლებიც არსებობს ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში და საკმარისია სავარაუდო დარღვევათა გამოსასწორებლად. ეს საშუალებები უნდა არსებობდეს არა მარტო თეორიულად, არამედ პრაქტიკაშიც, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი არ იქნება საკმარისად ხელმისაწვდომი და ქმედითი. არ არსებობს ვალდებულება, რომელიც მოითხოვს არაადეკვატური ან არაეფექტური დაცვის საშუალების გამოყენებას (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმე *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წლის 16 სექტემბრის განაჩენი, *მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე* 1996-IV, გვ. 1210, პუნქტი 67; და საქმე *Andronicou and Constantinou v. Cyprus*, 1997 წლის 9 ოქტომბრის განაჩენი, *მოხსენებები* 1997-VI, გვ. 2094-95, პუნქტი 159).

ამგვარად, დაცვის განსაკუთრებული პროცედურული საშუალებები, რომლებიც არ აკმაყოფილებს „ხელმისაწვდომობის“ და „ქმედითობის“ მოთხოვნებს, არ წარმოადგენს საშუალებებს, რომელთა ამოწურვა სავალდებულოა კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნებისათვის (იხ., *mutatis mutandis*, საქმე *Kiiskinen v. Finland* (dec.), № 26323/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1999-V; და საქმე *Moya Alvarez v. Spain*“(dec.), № 44677/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1999-VIII).

128. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქართველოს სამართლებრივი სისტემის მიხედვით, პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის დასკვნა სასამართლო გადაწყვეტილების შესახებ არ იწვევს გადაწყვეტილების გაუქმებასა თუ გადასინჯვას. უფრო მეტიც, პროკურატურის ორგანოებს შეუძლიათ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა იმ საკითხებთან მიმართებაში, რომლებიც მათ გადაეცათ. წინამდებარე საქმეში 2003 წლის 25 მარტს, სამოქალაქო მხარის მიერ საქმის განახლების შესახებ თხოვნის შემდეგ, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ დაადგინა, რომ პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ ფაქტობრივ ან სამართლებრივ გარემოებას, რომელიც ქმნიდა განმცხადებლის საქმის განახლების საფუძველს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 89-ე პუნქტი).

ვინაიდან პარლამენტის კომისიის დასკვნამ არ განაპირობა იმ სამართალწარმოების გადასინჯვა, რომლის შედეგადაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტი), მთავრობას არ შეუძლია იმის მტკიცება, რომ ხსენებული სისხლის სამართალწარმოება კვლავ მიმდინარეობს ქვეყნის სასამართლოებში ან რომ განმცხადებლის მიერ ევროპული სასამართლოსათვის მიმართვა ნაადრევი იყო.

ამგვარი გარემოებების არსებობისას სასამართლო მიიჩნევს, რომ არ არის აუცილებელი იმის განხილვა, დასკვნა დადგენილი წესით იქნა თუ არა საგამოძიებო კომისიის სხვა წევრების მიერ დამტკიცებული.

129. ნებისმიერ შემთხვევაში სასამართლო აღნიშნავს, რომ კანონის უზენაესობის პრინციპი და სამართლიანი სასამართლო პროცესის ცნება, რასაც ითვალისწინებს მე-6 მუხლი, გამორიცხავს საკანონმდებლო ხელისუფლების მხრიდან სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაში რაიმე ჩარევას, რომელიც მიზნად ისახავს დავის

სასამართლო წესით განხილვაზე ზემოქმედებას (საქმე *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, 1994 წლის 9 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 301-B, გვ. 82, 49-ე პუნქტი). შესაბამისად, სასამართლო უადრესად შემოფოთდება, თუ ხელშემკერედი მხარის კანონმდებლობა ან არსებული პრაქტიკა არასასამართლო ხელისუფლებას (მიუხედავად იმისა, რამდენად კანონიერია იგი) მისცემს უფლებამოსილებას, ჩაერიოს საქმის სასამართლო წესით განხილვაში ან სასამართლოს დასკვნები ეჭვქვეშ დააყენოს (*mutatis mutandis*, საქმე *Cooper v. the United Kingdom* [GC], № 48843/99, 130-ე პუნქტი, 2003 წლის 16 დეკემბერი).

130. განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენი საბოლოო იყო. შესაბამისად, მე-7 ოქმის მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტის დებულებების ხელყოფის გარეშე, სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპმა – რაც კანონის უზენაესობის ერთ-ერთი ძირითადი ასპექტია – გამოიჩინა არასასამართლო ხელისუფლების ყოველგვარი მცდელობა, ხსენებული გადაწყვეტილება ეჭვქვეშ დაეყენებინა ან ხელი შეეშალა მისი აღსრულებისათვის (*mutatis mutandis*, საქმე *Brumarescu v. Romania* [GC], № 28342/95, 61-ე და 62-ე პუნქტები, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია 1999-VII; საქმე *Ryabykh v. Russia*, № 52854/99, 51-ე და 52-ე პუნქტები, 2003 წლის 24 ივლისი).

131. ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო უარყოფს პირველად პრეტენზიას იმასთან დაკავშირებით, რომ არ იქნა ამოწურული შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები.

II. მოპასუხე სახელმწიფოს იურისდიქცია და პასუხისმგებლობა კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად

132. 1-ლი მუხლის თანახმად:

„მაღალი ხელშემკერედი მხარეები, თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.“

1. მთავრობის არბუმენტაცია

133. მთავრობამ აღიარა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა წარმოადგენს საქართველოს განუყოფელ ნაწილს და რომ გასაჩივრებული საკითხები ხდება საქართველოს სახელმწიფოს იურისდიქციაში. თუმცა მთავრობა არ შეეხო სიძნელეებს, რომლებსაც აწუხებდა სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში იურისდიქციის განხორციელებისას.

134. წინასწარი მოსაზრების სახით, მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ საქართველოს ცენტრალურმა ხელისუფლებამ არ შეატყობინა აჭარის ხელისუფლებას წინამდებარე საქმესთან დაკავშირებით გამართული სასამართლო სამართალწარმოების შესახებ. შესაბამისად, მიუხედავად განაცხადთან პირდაპირი კავშირისა, აჭარის ხელისუფლებას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ევროპის სასამართლოსათვის აეხსნა, თუ რატომ რჩებოდა განმცხადებელი პატიმრობაში.

შენიშნა რა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ექვემდებარება საქართველოს კანონმდებლობას, მთავრობის ადვოკატმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საქართველოს

უზენაეს სასამართლოს ჰქონდა საკასაციო საჩივრის შედეგად აჭარის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილებათა გაუქმების უფლებამოსილება. მან განაცხადა, რომ ავტონომიურ რესპუბლიკაში ჯეროვნად ხორციელდებოდა საქართველოს კანონმდებლობა და რომ წინამდებარე საქმის გარდა, რომელსაც გააჩნდა პოლიტიკური ქვეტექსტი, არ არსებობდა რაიმე სახის პრობლემები ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის სასამართლო თანამშრომლობის სფეროში.

მთავრობის ადვოკატმა დაამატა, რომ დანარჩენი ორი ავტონომიური ერთეულისაგან (აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკისა და ცხინვალის ოლქისაგან) განსხვავებით აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკას არასოდეს გააჩნდა მისწრაფება სეპარატიზმისაკენ და ნებისმიერი მინიშნება იმასთან დაკავშირებით, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უარს იტყოდა ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო ორგანოებთან თანამშრომლობაზე, დაუსაბუთებელია. მთავრობის ადვოკატმა ასევე განაცხადა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ წარმოადგენდა სხვადასხვა სახელმწიფოებს შორის კონფლიქტის წყაროს და რომ სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება მასზე სრულ იურისდიქციას ახორციელებდა.

2. განმცხადებლის არბუმენტაცია

135. ისევე, როგორც მთავრობამ, განმცხადებელმა განაცხადა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უდავოდ წარმოადგენდა საქართველოს ნაწილს, როგორც ეროვნული, ისე საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ იყო სეპარატისტული რეგიონი, რომ საქართველოს სახელმწიფო ახორციელებდა იქ იურისდიქციას და პასუხს აგებდა საერთაშორისო სასამართლოების წინაშე იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც წამოიჭრებოდა საქართველოს ყველა რეგიონში, მათ შორის, აჭარაში. განმცხადებელმა დაამატა, რომ ცენტრალურ ხელისუფლებას არ ჰქონდა რაიმე სირთულეები აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში თავისი იურისდიქციის განხორციელებისას. მისი აზრით, საქართველოს უზენაესი სასამართლო ზოგადად წარმატებულ ზედამხედველობას ახორციელებდა აჭარის სასამართლოების საქმიანობაზე და მხოლოდ წინამდებარე საქმე წარმოადგენდა ამ წესიდან გამონაკლისს.

136. განმცხადებლის აზრით, ის ფაქტი, რომ მისი გამამართლებელი განაჩენის აღსრულება არ იქნა უზრუნველყოფილი ეროვნულ დონეზე, მიეწერება როგორც აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებას, ისე ცენტრალურ ხელისუფლებას (რომლის ქმედებები არ იყო საკმარისად ეფექტიანი) და საქართველოს პრეზიდენტს, რომელმაც არ შეასრულა სახელმწიფო გარანტიის როლი. განმცხადებლის მტკიცებით, განაცხადი ეხებოდა არა იურისდიქციის ან პასუხისმგებლობის საკითხებს, არამედ იმას, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება ყველა ხელმისაწვდომი საშუალებით.

3. შეფასება სასამართლოს მიერ

(ა) „იურისდიქციის“ საკითხი

137. კონვენციის 1-ლი მუხლი მოითხოვს, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყონ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები“. ხსენებული დებულებიდან

გამომდინარე, წვერი სახელმწიფოები პასუხს აგებენ ნებისმიერი პირის დაცული უფლებებისა და თავისუფლებების ნებისმიერ დარღვევაზე მათი „იურისდიქციის“ ან კომპეტენციის ფარგლებში დარღვევის ჩადენის დროს.

კონკრეტულ გამოჩაგლის შემთხვევებში იურისდიქცია მოიაზრება ისეთი არატერიტორიული ფაქტორების საფუძველზე, როგორიც არის: საჯარო ხელისუფლების ორგანოების ქმედებები, რომლებიც ხორციელდება საზღვარგარეთ სახელმწიფოს დიპლომატიური თუ საკონსულო წარმომადგენლების მიერ; პირთა დანაშაულებრივი ქმედებები, რომლებიც მიმართულია საზღვარგარეთ სახელმწიფოს ინტერესების ან მისი მოქალაქეების წინააღმდეგ; ქმედებები, რომლებიც ჩადენილია სახელმწიფო დროშით მფრინავი ხომალდის ბორტზე ან თვითმფრინავში, ან კოსმოსურ ხომალდზე, რომელიც იქ არის რეგისტრირებული, და განსაკუთრებით სერიოზული საერთაშორისო დანაშაულები (უნივერსალური იურისდიქცია).

თუმცა, ზოგადი წესის თანახმად, ცნება „იურისდიქცია“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობისათვის განხილული უნდა იქნეს, როგორც საერთაშორისო საჯარო სამართლის პოზიციის ამსახველი (საქმე *Gentilhomme and Others v. France*, № 48205/99, № 48207/99 და 48209/99, პუნქტი 20, 2002 წლის 14 მაისი; საქმე *Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States* (dec.) [GC], № 52207/99, პუნქტები 59-61, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია 2001-XII). ხსენებული ცნება „უწინარესად“ თუ „არსებითად“ არის ტერიტორიული (იხ. ზემოხსენებული ბანკოვიჩის საქმე).

138. სახელმწიფოს ტერიტორიასთან ერთად, ტერიტორიული იურისდიქცია ვრცელდება ნებისმიერ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც სავარაუდოდ დარღვევის ჩადენის მომენტში იმყოფება შესაბამისი სახელმწიფოს „სრული კონტროლის“ ქვეშ (საქმე *Loizidou v. Turkey* (პირველადი პრეტენზიები), 1995 წლის 23 მარტის განაჩენი, სერია A № 310), აშკარად ოკუპირებულ ტერიტორიებზე (საქმე *Cyprus v. Turkey* [GC], № 25781/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-IV), გარდა იმ ტერიტორიებისა, რომლებიც ასეთი კონტროლის მიღმა ხვდება (იხ. ზემოხსენებული ბანკოვიჩის საქმე).

139. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უდავოდ წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიის განუყოფელ ნაწილს და ექვემდებარება მის კომპეტენციასა და კონტროლს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არსებობს კომპეტენციის პრეზუმფცია. სასამართლომ ახლა უნდა განსაზღვროს, არსებობს თუ არა საფუძვლიანი მტკიცებულება ამ პრეზუმფციის უარსაყოფად.

140. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნავს, რომ საქართველომ კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა მთელ ტერიტორიასთან მიმართებაში. გარდა ამისა, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკას არ გააჩნია სეპარატისტული მისწრაფებები და მის ტერიტორიაზე არც ერთი სხვა სახელმწიფო არ ახორციელებს სრულ ქმედით კონტროლს (იხ. საპირისპირო კონტექსტში საქმე *Ilascu, Lesco, Ivantoc and Petrov-Popa v. Moldova and the Russian Federation* [GC], № 48787/99, 2001 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება; და ზემოხსენებული საქმე *Loizidou v. Turkey* (პირველადი პრეტენზიები)). კონვენციის რატიფიცირებისას საქართველოს არ გაუკეთებია რაიმე კონკრეტული დათქმა კონვენციის 57-ე მუხლის შესაბამისად აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან ან ამ ტერიტორიაზე საკუთარი იურისდიქციის განხორციელებასთან დაკავშირებულ სიძნელეებთან მიმართებაში. ასეთ დათქმას

ნებისმიერ შემთხვევაში არ ექნებოდა ძალა, რადგან პრეცედენტული სამართალი გამორიცხავს ტერიტორიულ გამონაკლისებს (საქმე *Matthews v. the United Kingdom* [GC], № 24833/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-1999-I, პუნქტი 29), გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც მითითებულია კონვენციის 56-ე მუხლის 1-ლ პუნქტში (დამოკიდებული ტერიტორიები).

141. 1969 წლის 22 ნოემბრის ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენციისაგან (28-ე მუხლი) განსხვავებით, ევროპული კონვენცია არ შეიცავს „ფედერალურ მუხლს“. ეს მუხლი ზღუდავს ფედერალური სახელმწიფოს ვალდებულებებს იმ შემთხვევებთან მიმართებაში, რომლებსაც ადგილი აქვს სახელმწიფოს იმ ტერიტორიაზე, ფედერაციის ნაწილს რომ შეადგენს. გარდა ამისა, გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ საქართველო არ არის ფედერალური სახელმწიფო, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ წარმოადგენს ფედერაციის ნაწილს. ეს არის ერთეული, რომელსაც, სხვა ერთეულების (აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა და, 1991 წლამდე, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რეგიონი) მსგავსად, უნდა ჰქონდეს ავტონომიის სტატუსი (იხ. წინამდებარე განახენის პუნქტები 108-110), რაც სულ სხვა შემთხვევაა. გარდა ამისა, იმ შემთხვევაშიც კი, ევროპულ კონვენციაში რომ ყოფილიყო ამერიკული კონვენციის 28-ე მუხლის ანალოგიური შინაარსის მქონე ფედერალური მუხლი (რაც შეუძლებელია პრაქტიკაში), დაუშვებელი იქნებოდა მისი ინტერპრეტირება იმგვარად, რომ გაეთავისუფლებინა ფედერალური სახელმწიფო სრული პასუხისმგებლობისაგან, რადგან ეს მუხლი მოითხოვს ფედერალური სახელმწიფოსაგან, „დაუყოვნებლივ მიიღოს სათანადო ზომები კონსტიტუციის შესაბამისად... რათა [სახელმწიფოებმა, რომლებიც შეადგენენ ფედერაციის ნაწილს,] შეძლონ შესაბამისი დებულებების მიღება კონვენციის განხორციელების მიზნით“.

142. ამგვარად, 139-ე პუნქტში მითითებული პრეზუმფცია მართებულია. მართლაც, სამართლებრივი პოლიტიკის მოტივებიდან (წევრ სახელმწიფოებს შორის თანასწორობის შენარჩუნების საჭიროება და კონვენციის ეფექტიანობის უზრუნველყოფა) გამომდინარე, სხვაგვარად არც შეიძლებოდა ყოფილიყო. მაგრამ პრეზუმფციის შემთხვევაში კონვენციის გამოყენება შეიძლებოდა არჩევანისამებრ შეზღუდულიყო მხოლოდ ამა თუ იმ წევრი სახელმწიფოების ტერიტორიის ნაწილებში. ეს ადამიანის უფლებათა ქმედითი დაცვის ცნებას – კონვენციის დასაყრდენს – მნიშვნელობას დაუკარგავდა და, ამავე დროს, წარმოშობდა დისკრიმინაციის შესაძლებლობას წევრ სახელმწიფოებს (ანუ იმ სახელმწიფოებს, რომლებმაც აღიარეს კონვენციის გამოყენება მთელ თავის ტერიტორიაზე, და რომლებმაც არ აღიარეს) შორის.

143. ამიტომ სასამართლო ადგენს, რომ განხილული ფაქტები, რომელთა საფუძველზეც ადგილი აქვს კონვენციის დარღვევის მტკიცებას, შედის საქართველოს სახელმწიფოს „იურისდიქციაში“ (საქმე *Bertrand Russell Peace Foundation Ltd v. the United Kingdom*, კომისიის 1978 წლის 2 მაისის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები (DR) 14, გვ. 117 და 124) კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით.

(ბ) შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის საკითხები

144. წინამდებარე განაცხადი განსხვავდება იმ საქმეებისაგან, რომლებიც სასამართლოს წინაშე წარდგენილა კონვენციის 1-ლ მუხლთან დაკავშირებით. აღნიშნულ საქმეებში შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის ცნებები განხილული იყო

ერთად და მოიცავდა მხოლოდ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას კონვენციის შესაბამისად, თუ სავარაუდო დარღვევა მასთან შემხებლობაში იყო (იხ. ზემოხსენებული საქმეები *Loizidou v. Turkey* (პირველადი პრეტენზიები), გვ. 20-22, პუნქტები 52-56 და *Cyprus v. Turkey*, გვ. 260-262, პუნქტები 75-81).

ზემოხსენებულ საქმეებში სასამართლომ დაადგინა, რომ კონვენციის სავარაუდო დარღვევის ჩადენამ კონვენციის ხელისმომწერი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე არ შეიძლება წარმოშვას სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა, როდესაც შესაბამისი ტერიტორია სხვა სახელმწიფოს რეალური კონტროლის ქვეშ იმყოფება (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Loizidou v. Turkey* (პირველადი პრეტენზიები), გვ. 23-24, პუნქტი 62). სრულიად განსხვავებული ვითარებაა წინამდებარე საქმეში: საქართველოს გარდა არც ერთი სახელმწიფო არ ახორციელებდა კონტროლს – და, შესაბამისად, არ გააჩნდა იურისდიქცია – აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაზე. სასამართლოს წინაშე არ ყოფილა წარმოდგენილი არანაირი სხვა მოსაზრება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 132-136). წინამდებარე განაცხადი განსხვავდება ასევე ბანკოვიჩის საქმისაგან, რომელიც, თავის მხრივ, გამოირჩეოდა წინა ორი საქმისაგან იმით, რომ მოპასუხე სახელმწიფოები: კონვენციის წევრი სახელმწიფოები და ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის (NATO) წევრები – არ ახორციელებდნენ „სრულ კონტროლს“ შესაბამის ტერიტორიაზე. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ იუგოსლავიის ფედერაციული რესპუბლიკა, სახელმწიფო, რომელიც ახორციელებდა ასეთ კონტროლს, არ იყო კონვენციის მხარე.

145. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი არის პირი, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ გამართლებული იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტი), მაინც რჩება აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების პატიმრობაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 59-ე პუნქტი). მიაწერს რა თავის ხანგრძლივ პატიმრობას ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების თვითნებობას, განმცხადებელი ასევე ჩივის, რომ ცენტრალური ხელისუფლების მიერ მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფის მიზნით განხორციელებულ ღონისძიებებს არ ჰქონია რაიმე ეფექტი.

როგორც საქმის მასალებიდან ირკვევა, ცენტრალურმა ხელისუფლებამ გამამართლებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის მიზნით მიიღო ქვეყნის კანონდებლობით გათვალისწინებული ყველა პროცესუალური ზომა, ყველა ღონე იხმარა დავის პოლიტიკური გზით მოსაგვარებლად და არაერთხელ მოუწოდა აჭარის ხელისუფლებას, გაეთავისუფლებინა განმცხადებელი, რასაც არანაირი შედეგი არ მოჰყოლია (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 60-69).

აქედან გამომდინარე, სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, განმცხადებლის მიერ გასაჩივრებული საკითხები პირდაპირ შემხებლობაში იყო აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან.

146. თუმცა უნდა გავიმეოროთ, რომ, კონვენციის მიზნებიდან გამომდინარე, ერთადერთი საკითხი, რომელიც ამ შემთხვევაში შესაძლოა დადგეს, არის სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობა, მიუხედავად ეროვნული ხელისუფლების ორგანოსი, რომელთან შემხებლობაშიც მოიპყრება კონვენციის დარღვევა (იხ. *mutatis mutandis*, საქმე *Foti and Others v. Italy*, 1982 წლის 10 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 56, გვ. 21, პუნქტი 63; საქმე *Zimmermann and Steiner v. Switzerland*, 1983 წლის 13 ივლისის განაჩენი, სერია A № 66, გვ. 13, პუნქტი 32; და საქმე *Lingens v. Austria*, 1986 წლის 8 ივლისის განაჩენი, სერია A № 103, გვ. 28, პუნქტი 46).

მართალია, შესაძლებელია დაეუშვათ, რომ სახელმწიფოები თავიანთი ტერიტორიის რომელიმე ნაწილში შეიძლება წააწყდნენ სირთულეებს კონვენციით გარანტირებული უფლებების განხორციელებისას, თითოეული სახელმწიფო, რომელმაც მოახდინა კონვენციის რატიფიცირება, პასუხისმგებელია თავისი ეროვნული ტერიტორიის ფარგლებში მომხდარ მოვლენებზე.

დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენცია არა მხოლოდ ავალდებულებს ხელშემკერდი სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას, თავის მხრივ დაიცვას კონვენციით გარანტირებული უფლებები და თავისუფლებები, არამედ იგი ითვალისწინებს, რომ ხსენებული უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით უმაღლესმა ხელისუფლებამ უნდა აღკვეთოს ან გამოასწოროს დაქვემდებარებულ დონეზე ჩადენილი დარღვევები (საქმე *Ireland v. the United Kingdom*, 1978 წლის 18 იანვრის განაჩენი, სერია A № 25, გვ. 90-91, პუნქტი 239). უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება ვალდებულება, მოსთხოვოს დაქვემდებარებაში მყოფ ორგანოებს კონვენციის დაცვა და მას არ შეუძლია ამოეფაროს იმ არგუმენტს, რომ არ შეუძლია უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემის უზრუნველყოფა (იქვე, გვ. 64, პუნქტი 159).

147. მიუხედავად საქართველოში სახელმწიფო მექანიზმის არაჯეროვანი ფუნქციონირებისა და საგანგებო სტატუსის მქონე ტერიტორიების არსებობისა, კანონმდებლობის შესაბამისად, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ექვემდებარება საქართველოს სახელმწიფოს კონტროლს. ურთიერთობა, რომელიც არსებობს აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასა და ცენტრალურ მთავრობას შორის, იმგვარია, რომ მხოლოდ ამ უკანასკნელის მიერ დაკისრებულ ვალდებულებათა შეუსრულებლობას შეუძლია გამოიწვიოს კონვენციის დებულებათა განგრძობადი დარღვევის შესაძლებლობა ადგილობრივ დონეზე. კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფოზე დაკისრებული ზოგადი ვალდებულება მოიცავს და მოითხოვს ისეთი ეროვნული სამართლებრივი სისტემის დანერგვას, რომელსაც შეუძლია სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ყველასათვის უზრუნველყოს კონვენციასთან შესაბამისობა. ეს დადასტურებულია იმ ფაქტით, რომ, პირველ რიგში, 1-ლი მუხლი არ გამორიცხავს კონვენციის მოქმედების სფეროდან წევრი სახელმწიფოების „იურისდიქციის“ რაიმე ნაწილს, და, მეორე რიგში, სწორედ მათი „იურისდიქციიდან“, როგორც მთლიანიდან, გამომდინარე (რაც, როგორც წესი, უპირატესად კონსტიტუციის საშუალებით ხორციელდება) წევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ კონვენციის დაცვა (საქმე *United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey*, 1998 წლის 30 იანვრის განაჩენი, *მოხსენებები* 1998-I, გვ. 17-18, პუნქტი 29).

148. ტერიტორიული ერთეულის ხელისუფლების ორგანოები წარმოადგენენ საჯარო სამართლის დაწესებულებებს, რომლებიც ახორციელებენ კონსტიტუციითა და კანონმდებლობით დაკისრებულ ფუნქციებს. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო იმეორებს, რომ საერთაშორისო სამართალში არ შეიძლება, მიჩნეული იქნეს, რომ გამოთქმა „სამთავრობო ორგანიზაცია“ მიუთითებს მხოლოდ სახელმწიფოს მთავრობაზე ან ცენტრალურ ორგანოებზე. როდესაც ძალაუფლება განაწილებულია დეცენტრალიზებული ხაზით, „სამთავრობო ორგანიზაცია“ გულისხმობს ხელისუფლების ნებისმიერ ეროვნულ ორგანოს, რომელიც ახორციელებს საჯარო ფუნქციებს. შესაბამისად, ხელისუფლების ასეთ ორგანოებს არ შეუძლიათ მიმართონ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად (საქმე *Section de commune d'Antilly v. France* (dec.), № 45129/98, ადამიანის უფლებათა

ევროპული კონვენცია-1999-VIII; და საქმე *Ayuntamiento de Mula v. Spain* (dec.), № 55346/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-I).

ხსენებული პრინციპები გვიჩვენებს, რომ წინამდებარე საქმეში აჭარის რეგიონული ხელისუფლება არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს არასამთავრობო ორგანიზაციად ან საერთო ინტერესების მქონე პირთა ჯგუფად კონვენციის 34-ე მუხლის მიზნებისათვის. შესაბამისად, მას არ აქვს უფლება, განაცხადი ან საჩივარი შეიტანოს ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების წინააღმდეგ.

149. ხსენებულიდან გამომდინარე სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საქართველოს სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება მკაცრი პასუხისმგებლობა მის დაქვემდებარებაში მყოფი ორგანოების ქმედებებზე (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Ireland v. the United Kingdom*, გვ. 64, პუნქტი 159). პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ თავად საქართველოს სახელმწიფოს – და არა ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოს ან უწყებას. სწორედ ეს საკითხი დგას სასამართლოს წინაშე. სასამართლოს კომპეტენციაში არ შედის ხელისუფლების ეროვნული ორგანოებისა თუ სასამართლოების განსჯა, უწყებათაშორის დავებსა თუ შიდა პოლიტიკასთან დაკავშირებით მსჯელობა.

150. ამგვარად, სასამართლო ადგენს, რომ წინამდებარე ფაქტები, რომლებმაც წარმოშვა საგარაუდო დარღვევა, შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და, მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებული საკითხები, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, პირდაპირ შემხებლობაშია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებთან, კონვენციის შესაბამისად, წამოიჭრება მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხი.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის საგარაუდო დარღვევა

151. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ პრეზიდენტის მიერ 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგ იგი იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის მსხვერპლი, და აცხადებდა, რომ 2001 წლის 29 იანვარს გამართლების შემდეგ მისი პატიმრობა თვითნებური იყო.

კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად:

ა) კომპეტენტური სასამართლოს მიერ მსჯავრდების შემდგომ პირის კანონიერი დაპატიმრება;

...

გ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, თუ არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის გონივრული ეჭვი ან, როდესაც ეს გონივრულად მიჩნეულია

აუცილებლად, პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის შემდგომ მისი გაქცევის თავიდან ასაცილებლად;

...“

ა. პატიმრობის პერიოდი 1999 წლის 1 ოქტომბერს პრეზიდენტის მიერ შეწყალების შემდეგ

1. მთავრობის არგუმენტაცია

152. არსებით განხილვაზე დაშვებადობის გადაწყვეტილების გამოცხადების შემდეგ წარმოდგენილ მიმოხილვებში (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-4 და მე-9 პუნქტები) მთავრობამ აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება გასაჩივრდა ადმინისტრაციულ სასამართლოებში და აღსრულება შეჩერებული იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად. სამართალწარმოება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში დასრულდა 2000 წლის 11 ივლისს, როდესაც საბოლოო ინსტანციაში საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ უარყო საკასაციო საჩივარი, რომელშიც ბათუმის თამბაქოს კომბინატი ამტკიცებდა, რომ პრეზიდენტის განკარგულება შეწყალებასთან დაკავშირებით უკანონო იყო. ხსენებული განაჩენი იყო საბოლოო ეროვნული გადაწყვეტილება კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და განმცხადებლის საჩივარი იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი იმყოფებოდა უკანონო პატიმრობაში 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, არ აკმაყოფილებდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განაცხადის შეტანის დადგენილ ვადას.

153. რაც შეეხება საჩივრის არსს, მთავრობამ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის პატიმრობა 1999 წლის 1 ოქტომბერსა და 11 დეკემბერს შორის სრულ შესაბამისობაში იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოთხოვნებთან. მიესაჯა რა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს მიერ 1994 წლის 28 ნოემბერს რვა წლით თავისუფლების აღკვეთა, განმცხადებელი შეწყალებული იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 1999 წლის 1 ოქტომბერს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 21-ე და 22-ე პუნქტები). პრეზიდენტის შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ აჭარის უმაღლეს სასამართლოში. ხსენებულმა საჩივარმა შეაჩერა შეწყალების აღსრულება ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის 115-ე პუნქტი) და განმცხადებლის პატიმრობისათვის სამართლებრივ საფუძველს კვლავ 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი წარმოადგენდა. ვინაიდან სამართალწარმოება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში დასრულდა სწორედ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2000 წლის 11 ივლისის განაჩენით, რომელმაც უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი ბოლო ინსტანციაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი), 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე განმცხადებლის პატიმრობის საფუძველი იყო 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი და ამიტომაც პატიმრობა შეესაბამება როგორც ეროვნულ კანონმდებლობას, ისე კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოთხოვნებს.

154. მთავრობის ადვოკატმა აღნიშნა, რომ, მისი აზრით, განმცხადებელი მხოლოდ და მხოლოდ პოლიტიკური მიზეზების გამო იქნა შეწყალებული. მისი აზრი დაემთხვა მთავრობის წარმომადგენლის აზრს იმის თაობაზე, რომ განმცხადებლის პატიმრობა ხსენებულ პერიოდში ეფუძნებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენს.

2. განმცხადებლის არგუმენტაცია

155. უპირველეს ყოვლისა, განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ მისი პატიმრობა 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე წარმოადგენდა ერთ მთლიან პერიოდს და იგი უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში. ამასთან დაკავშირებით განმცხადებელმა შენიშნა, რომ აღგილი არ ჰქონია მისი სტატუსის რაიმე შესაძენვე ცვლილებას სისხლის სამართალწარმოების პირველ ეტაპზე დაპატიმრებასა და სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე პატიმრობას შორის და ის მთლიანი პერიოდი, რომელიც მან გაატარა პატიმრობაში შეწყალების შემდეგ, ემსახურებოდა აჭარის ხელისუფლების იმავე პოლიტიკურ მიზნებს. აქედან გამომდინარე, განმცხადებელმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, მისი პატიმრობა 1999 წლის 1 ოქტომბრის შემდეგ მთლიანობაში განეხილა.

156. განმცხადებელმა დაამატა, რომ 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე პერიოდში არ არსებობდა რაიმე სამართლებრივი საფუძველი ან კანონიერი ბრძანება მისი ხანგრძლივი პატიმრობისათვის. განმცხადებელმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ, მისგან განსხვავებით, სხვა ორი მსჯავრდებული პატიმარი, რომლებიც შეიწყალა საქართველოს პრეზიდენტმა იმავე განკარგულებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 22), დაუყოვნებლივ იქნენ გათავისუფლებულნი.

157. განაცხადის არსებით განხილვაზე დაშვების შემდეგ და 2003 წლის 19 ნოემბერს გამართულ არსებით განხილვაზე სასამართლოსთვის წარდგენილ მიმოხილვებში განმცხადებელმა გამოთქვა პრეტენზია 1999 წლის დეკემბერში მის წინააღმდეგ აღძრულ გამოძიებასთან და მეორე სისხლის სამართალწარმოებისას პატიმრობასთან დაკავშირებით. კერძოდ, მან განაცხადა, რომ „არ არსებობდა ეჭვის არანაირი გონივრული საფუძველი“, რათა მისთვის მიეწერათ იმ კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობა, რომელსაც ბ-ნი დავით ასანიძე ხელმძღვანელობდა. 2001 წლის 29 იანვარს მისმა გამართლებამ ნათლად წარმოაჩინა, რომ მეორე სისხლის სამართალწარმოება აბსოლუტურად შეთხზული იყო და მისი პატიმრობაც ხსენებულ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნებს.

3. შეფასება სასამართლოს მიერ

158. დასაწყისში სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტის ნორმატიული გადაწყვეტილება წარმოადგენს ადმინისტრაციულ აქტს, რომელიც ექვემდებარება გადასინჯვას ადმინისტრაციულ სასამართლოებში (საქართველოს ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლი და ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი – იხ. წინამდებარე განაჩენის 117-ე და 115-ე პუნქტები). გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ 1999 წლის 1 ოქტომბერს გამოცემული შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული ქვეყნის სასამართლოებში ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ, მისი აღსრულება შეჩერებული იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად და შესაძლებელი გახდა მხოლოდ 2000 წლის 11 ივლისს, მას შემდეგ, რაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა ბოლო ინსტანციაში კომბინატის მიერ შეტანილი საკასაციო საჩივარი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი). ამავე დროს, 1999 წლის 11 დეკემბერს განმცხადებელს წაეყენა ბრალი მეორე სისხლის

სამართალწარმოების პროცესში, რის გამოც შეუძლებელი გახდა მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 27-ე, 34-ე და 35-ე პუნქტები).

159. განმცხადებლისგან განსხვავებით, სასამართლო თვლის, რომ პატიმრობის პერიოდი პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგ არ შეიძლება წარმოადგენდეს 2001 წლის 29 იანვრის (განმცხადებლის გამართლების დღე) შემდეგ მისი ხანგრძლივი პატიმრობის განუყოფელ ნაწილს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტი). მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობდა დროის რაიმე ინტერვალი პატიმრობის ამ პერიოდებს შორის (გამომდინარე იქიდან, რომ განმცხადებელი არ ყოფილა გათავისუფლებული), მათ წინ უძღოდა პატიმრობის განსხვავებული პერიოდები, რომლებიც განმცხადებელს შეეფარდა სამართალწარმოების ორ სხვადასხვა ეტაპზე და კანონის განსხვავებული დებულებების საფუძველზე.

ამგვარად, სასამართლომ უნდა განსაზღვროს, თუ რა მოცულობით განიხილავს იგი თითოეულ ამ პერიოდს (1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე და 2001 წლის 29 იანვრიდან დღემდე) საქმის არსებით განხილვაზე დაშვებადობის მარეგულირებელი ნორმების, კერძოდ, იმ ნორმის გათვალისწინებით, რომლის თანახმადაც განაცხადი სტრასბურგის სასამართლოსათვის წარმოდგენილი უნდა იქნეს „ექვსი თვის ვადაში – საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების დღიდან“, ანუ იმ გადაწყვეტილებიდან, რომელიც ამთავრებს „სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების ამოწურვის“ პროცესს 35-ე მუხლის მნიშვნელობით (საქმე *Kadikis v. Latvia* (no. 2) (dec.), № 62393/00, 2003 წლის 25 სექტემბერი).

160. 2002 წლის 12 ნოემბერს პალატამ, რომელსაც საქმე თავიდანვე გადაეცა, განმცხადებლის მთლიანი საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებით არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა.

თუმცა კონვენციის 35-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად სასამართლოს შეუძლია განაცხადი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გამოაცხადოს „სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე“, ხოლო ექვსთვიანი ვადა არის ის სავალდებულო წესი, რომლის გამოყენების იურისდიქციაც სასამართლოს გააჩნია თავისი შეხედულებისამებრ (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. ზემოხსენებულ საქმეზე *Kadikis v. Latvia* (no. 2) გამოტანილი გადაწყვეტილება). მთავრობის მიერ წარმოდგენილი მიმოხილვებისა და საქმის სპეციფიკური გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლო თვლის, რომ წინამდებარე საქმეში საჭიროა ხსენებული წესის მხედველობაში მიღება იმ პერიოდების განხილვისას, რომელთა განმავლობაშიც განმცხადებელი პატიმრობაში იმყოფებოდა.

161. რაც შეეხება პირველ პერიოდს (1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე), სასამართლო აუცილებლად არ მიიჩნევს, განიხილოს, ექვსთვიანი ვადის ათვლა 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან დაიწყო, როდესაც გამოცემული იქნა პრეზიდენტის შეწყალება, თუ, როგორც ეს მთავრობამ წარმოადგინა, 2000 წლის 11 სექტემბრიდან, როდესაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 152-ე პუნქტი). რომელი თარიღიც არ უნდა იქნეს აღებული, სასამართლო პატიმრობის პირველ პერიოდთან დაკავშირებით აღნიშნავს, რომ მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებული საჩივარი სასამართლოსთვის ექვსთვიანი ვადის დარღვევით იყო წარმოდგენილი, რადგან განმცხადებელმა სასამართლოს განაცხადი 2001 წლის 2 ივლისს წარმოუდგინა.

ხსენებულიდან გამომდინარე, განაცხადის ეს ნაწილი გამოცხადებული უნდა იქნეს არსებით განხილვაზე დაუშვებლად ექვსთვიანი ვადის გასვლის გამო.

162. რაც შეეხება განმცხადებლის ბრალდებას 1999 წლის 11 დეკემბერს მეორე სისხლის სამართალწარმოებისას და მის პატიმრობას ხსენებულ დღესა და მისი გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის დღეს შორის, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს საკითხი განმცხადებელმა პირველად 2003 წლის 23 სექტემბერსა და 19 ნოემბერს წამოჭრა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 157-ე პუნქტი). შესაბამისად, იგი არ განხილულა 2002 წლის 12 ნოემბერს დაშვებადობის გადაწყვეტილების (რომელიც განსაზღვრავს სასამართლოს მსჯელობის ფარგლებს) გამოტანისას (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმეები *Peltier v. France*, № 32872/96, პუნქტი 20, 2002 წლის 21 მაისი; საქმე *Craxi v. Italy* (no. 1), № 34896/97, პუნქტი 55, 2002 წლის 5 დეკემბერი; საქმე *Göç v. Turkey* [GC], № 36590/97, პუნქტი 36, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2002-V). ხსენებულიდან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი სცილდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც განსახილველად გადაეცა დიდ პალატას.

163. ამგვარად, სასამართლო განიხილავს განმცხადებლის საჩივარს მხოლოდ პატიმრობის იმ პერიოდთან მიმართებაში, რომელიც 2001 წლის 29 იანვარს დაიწყო.

ბ. პატიმრობის პერიოდი 2001 წლის 29 იანვრიდან დღემდე

1. მთავრობის არგუმენტაცია

164. მიუხედავად სასამართლოს თხოვნისა, მთავრობას სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ წარმოუდგენია რაიმე სახის სამართლებრივი არგუმენტაცია განმცხადებლის პატიმრობასთან დაკავშირებით, რომელიც გრძელდებოდა განმცხადებლის მიმართ 2001 წლის 29 იანვარს გამამართლებელი განჩინების გამოტანის შემდეგ. 2002 წლის 18 აპრილს წარმოდგენილ ფაქტობრივ მიმოხილვაში მთავრობა აცხადებდა, რომ იგი შემოიფარგლებოდა წინამდებარე საქმის ფაქტებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-4 პუნქტი).

მთავრობამ არც ამ საჩივრის არსებით მხარესთან დაკავშირებულ კითხვას გასცა პასუხი. თუმცა მთავრობის ადვოკატმა განაცხადა, რომ განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობა, მიუხედავად 2001 წლის 29 იანვარს მისი გამართლებისა, აბსოლუტურად კანონიერი იყო, რადგან, კანონმდებლობის შესაბამისად, არ არსებობდა მისი გამართლების საფუძველი. აღნიშნულის მტკიცებისას მთავრობის ადვოკატი უმთავრესად ეყრდნობოდა პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნას. მისი მტკიცებით, გამომდინარე იქიდან, რომ 2001 წლის 29 იანვრის განჩინება უსაფუძვლო იყო, განმცხადებლის პატიმრობის საფუძველი იყო 2000 წლის 2 ოქტომბერს გამოტანილი მსჯავრდება და სასჯელი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 44-ე პუნქტი), რომელიც რჩებოდა კანონიერ ძალაში მყოფ ერთადერთ გადაწყვეტილებად. შესაბამისად, პატიმრობა ხდებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოქმედების სფეროში და მთლიანად შეესაბამებოდა ხსენებულ დებულებას. ადვოკატმა დამატებით აღნიშნა, რომ თუნდაც ეს ასე არ ყოფილიყო, განმცხადებლის პატიმრობა გამართლებული იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (გ) პუნქტის საფუძველზე მაფიასა და ტერორისტულ დაჯგუფებებთან მისი სახიფათო კავშირების გამო.

მთავრობის ადვოკატმა ასევე განაცხადა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნა წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს, რომლებიც შეიძლებოდა გამხდარიყო განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრული მეორე სისხლის სამართალწარმოების გადასინჯვის საფუძველი.

165. რაც შეეხება განმცხადებლის პატიმრობის ადგილის შესაბამისობას კონვენციის საფუძველზე პატიმრობის კანონიერებასთან, მთავრობამ მიუთითა სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენზე საქმეზე *Bizzotto v. Greece* (1996 წლის 15 ნოემბრის განაჩენი, *მოხსენებები* 1996-V) და განაცხადა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხსენებული ეწინააღმდეგებოდა ეროვნულ კანონმდებლობას, პატიმრობის ადგილი თავისთავად არ წარმოშობდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას.

2. განმცხადებლის არგუმენტაცია

166. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ, მიუხედავად 2001 წელს მისი გამართლებისა, იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა, და მისთვის თავისუფლების აღკვეთას თვითნებურად მიიჩნევდა. განმცხადებლის აზრით, იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა იმის გამო, რომ ეს აწყობდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლებას, რომელიც პოლიტიკური ანგარიშსწორების მოტივით ასეთი ხერხით უსწორდებოდა მას.

167. სასამართლოსთვის 2003 წლის 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებში და 2003 წლის 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე განმცხადებელმა პირველად განაცხადა, რომ მისი პატიმრობის ადგილი – დაახლოებით ექვსი კვადრატული მეტრის ფართობის ციხისმაგვარი საკანი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს იზოლატორში – უკანონო იყო ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად. დაკავების შემდეგ (1993 წლიდან) იგი იმყოფებოდა სრულ იზოლაციაში ხსენებულ ვიწრო საკანში, რომელიც მას შემდეგ არ დაუტოვებია.

განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, ასეთი ტიპის საკნები განკუთვნილია წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირებისათვის და რომ პრეზიდენტის შეწყალებისა და გამართლების გარეშე 1994 წლის 28 ნოემბრისა და 2000 წლის 2 ოქტომბრის მსჯავრდებათა შემდეგ იგი დაუყოვნებლივ უნდა გადაეყვანათ მკაცრი რეჟიმის ციხეში. განმცხადებლის მტკიცებით, კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით გარანტირებული მისი უფლებების დარღვევას წარმოადგენდა პატიმრობის ეს ასპექტიც.

168. სასამართლოსთვის 2003 წლის 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებსა და 2003 წლის 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე განმცხადებელმა ასევე პირველად მიმართა თხოვნით სასამართლოს, განეხილა მისი პატიმრობის ადგილის კონვენციის მე-3 მუხლთან შესაბამისობის საკითხი და დაედგინა, რომ იგი ექვემდებარებოდა დამამცირებელ მოპყრობას.

3. შეფასება სასამართლოს მიერ

(ა) იყო თუ არა პატიმრობა კანონიერი?

169. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლი უზრუნველყოფს თავისუფლებისა და უსაფრთხოების ძირითად უფლებას. ხსენებული

უფლება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია „დემოკრატიული საზოგადოებისათვის“ კონვენციის გაგებით (საქმე *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, 1971 წლის 18 ივნისის განაჩენი, სერია A № 12, გვ. 36, პუნქტი 65; და საქმე *Winterwerp v. the Netherlands*, 1979 წლის 24 ოქტომბრის განაჩენი, სერია A № 33, გვ. 16, პუნქტი 37).

170. უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ამ უფლების გარანტირება ყველა ადამიანისათვის, რაც გულისხმობს, რომ არც ერთ ადამიანს არ უნდა აღეკვეთოს თავისუფლება ან არ უნდა გაუხანგრძლივდეს თავისუფლების აღკვეთა (საქმე *Weeks v. the United Kingdom*, 1987 წლის 2 მარტის განაჩენი, სერია A № 114, გვ. 22, პუნქტი 40), გარდა იმ გარემოებებისა, რომლებიც აღნიშნულია მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტში. მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტში მითითებული გამონაკლისების სია ამომწურავია (საქმე *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, პუნქტი 170, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000-IV; და საქმე *Quinn v. France*, 1995 წლის 22 მარტის განაჩენი, სერია A № 311, გვ. 17, პუნქტი 42) და მხოლოდ ამ გამონაკლისთა ვიწრო განმარტება შეესაბამება ხსენებული დებულების მიზანს, სახელდობრ, იმის უზრუნველყოფას, რომ არავის აღეკვეთოს თავისუფლება თვითნებურად (საქმე *Engel and Others v. the Netherlands*, 1976 წლის 8 ივნისის განაჩენი, სერია A № 22, გვ. 25, პუნქტი 58; და საქმე *Amuur v. France*, 1996 წლის 25 ივნისის განაჩენი, *მოხსენებები* 1996-III, გვ. 848, პუნქტი 42).

171. თუმცა ის ფაქტი, რომ თავისუფლების აღკვეთა ხორციელდება მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით ნებადართულ ერთ-ერთ საფუძველზე, არ არის საკმარისი. დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი უნდა სარგებლობდეს დაცვის სხვადასხვა საშუალებებით, რომლებიც მითითებულია მე-5 მუხლის 2-5 პუნქტებში იმ მოცულობით, რა მოცულობითაც შესაძლებელია მათი გამოყენება (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Weeks v. the United Kingdom*, გვ. 22, პუნქტი 40).

ხსენებულიდან გამომდინარე, მე-5 მუხლის დებულებები მოითხოვს, რომ პატიმრობა განხორციელდეს „კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად“ და რომ ეროვნული სასამართლოების მიერ მე-5 მუხლის მოქმედების სფეროში გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეესაბამებოდეს თავისუფლების აღკვეთის დროისათვის მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრულ პროცესუალურ და მატერიალურ მოთხოვნებს (საქმე *Agee v. the United Kingdom*, კომისიის 1976 წლის 17 დეკემბრის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები (DR) 7, გვ. 165). კონვენცია აქ უწინარესად მიუთითებს ეროვნულ კანონმდებლობაზე, მაგრამ იგი ასევე მოითხოვს, რომ თავისუფლების ნებისმიერი აღკვეთა შესაბამისობაში იყოს მე-5 მუხლის მიზნებთან, სახელდობრ, თვითნებობისაგან ადამიანთა დაცვასთან (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Quinn v. France*, გვ. 18-19, პუნქტი 47; და საქმე *Chahal v. the United Kingdom*, 1996 წლის 15 ნოემბრის განაჩენი, *მოხსენებები* 1996-V, გვ. 1864, პუნქტი 118). მიუხედავად იმისა, რომ, პირველ რიგში, სწორედ ეროვნულ ხელისუფლებას (განსაკუთრებით სასამართლოებს) ევალება ეროვნული კანონმდებლობის განმარტება, მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ეროვნულ კანონმდებლობასთან შეუსაბამობა წარმოადგენს კონვენციის დარღვევას და სასამართლოს შეუძლია და ვალდებულია, განიხილოს ამ კანონის შესაბამისობის საკითხი (საქმე *Scott v. Spain*, 1996 წლის 18 დეკემბრის განაჩენი, გვ. 2396, *მოხსენებები* 1996-VI, პუნქტი 57; საქმე *Benham v. the United Kingdom*, 1996 წლის 10 ივნისი, *მოხსენებები* 1996-III, გვ. 753, პუნქტი 41; და საქმე *Giulia Manzoni v. Italy*, 1997 წლის 1 ივლისის განაჩენი, *მოხსენებები* 1997-IV, გვ. 1190, პუნქტი 21).

172. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი დაპატიმრებული იყო აჭარის ხელისუფლების ორგანოების მიერ მე-5 მუხლის 1-ლ (გ) პუნქტში განსაზღვრული მიზნებისათვის 1999 წლის 11 დეკემბრიდან, ანუ იმ დღიდან, როდესაც მას ბრალი წაყენა სისხლის სამართლის ახალ საქმეზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის 34-ე პუნქტი). თუმცა ხსენებული სიტუაცია დასრულდა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 2001 წლის 29 იანვარს განმცხადებლის გამართლებით. სასამართლომ მისი დაუყოვნებელი გათავისუფლებაც ბრძანა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე და 56-ე პუნქტები). ამის შემდეგ, იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ მისი საქმის ხელახალი განხილვა არ დაწყებულა და არც მის პატიმრობასთან დაკავშირებით რაიმე შემდგომი სასამართლო ბრძანება ყოფილა გაცემული, განმცხადებელი პატიმრობაში დარჩა. ასე რომ, არ არსებობდა რაიმე საკანონმდებლო ნორმა ან სამართლებრივი საფუძველი 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ განმცხადებლისათვის თავისუფლების აღკვეთისა. ამიტომაც პატიმრობა არ შეიძლება გამართლებული იქნეს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის რომელიმე ქვეპუნქტით.

173. რაც შეეხება განმცხადებლის პატიმრობის შესაბამისობას მე-5 მუხლის მიზანთან, რომელიც გულისხმობს თვითნებობისაგან დაცვას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ დაუჯერებელია ის ფაქტი, რომ სახელმწიფოში, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას, გრძელდებოდა ადამიანისათვის თავისუფლების აღკვეთა, მიუხედავად გათავისუფლების შესახებ სასამართლოს ბრძანებისა.

174. როგორც საქმის მასალებიდან ჩანს, ხელისუფლების ცენტრალურმა ორგანოებმა რამდენჯერმე თავად აღნიშნეს, რომ არ არსებობდა საფუძველი განმცხადებლის პატიმრობისათვის. ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო და ადმინისტრაციული ორგანოები პირდაპირ უცხადებდნენ აჭარის ხელისუფლებას, რომ განმცხადებლის თავისუფლების აღკვეთა თვითნებური იყო ქვეყნის კანონმდებლობისა და კონვენციის მე-5 მუხლის მიზნებისათვის. მაგრამ მათი მხრიდან მრავალი შესხენება და განმცხადებლის გათავისუფლების მოწოდება უპასუხოდ დარჩა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 60-69).

175. სასამართლოს მიაჩნია, რომ ადამიანის განუსაზღვრელი და განუჭვრეტელი ვადით პატიმრობა, რომელიც არ ემყარება კანონით გათვალისწინებულ დებულებას ან სასამართლოს გადაწყვეტილებას, შეუსაბამოა სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპთან (იხ. *mutatis mutandis*, საქმე *Jecius v. Lithuania*, № 34578/97, პუნქტი 62, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000-IX), თვითნებურია და ეწინააღმდეგება კანონის უზენაესობის ფუნდამენტურ ასპექტებს.

176. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ განმცხადებლის პატიმრობა თვითნებურია, რაც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებებს.

(ბ) პატიმრობის ადგილი

177. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი ასაჩივრებდა პატიმრობის სხვადასხვა ასპექტებს: პირველ რიგში, თავად პატიმრობის ადგილს, რომელიც, მისი მტკიცებით, უკანონო იყო ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, და, მეორე რიგში, იმ ფაქტს, რომ იგი სრულ იზოლაციაში იმყოფებოდა.

178. რამდენადაც დადგენილი იქნა, რომ განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობა მისი გამართლების შემდეგ თვითნებური იყო, სასამართლო თვლის, რომ საჩივრის განხილვა მისი პატიმრობის ადგილის კანონიერებისა და ეროვნულ კანონმდებლობასთან შესაბამისობის კუთხით არაფერს შეჰმატებს იმ დარღვევას, რაც უკვე დადგინდა. შესაბამისად, სასამართლო არ თვლის აუცილებლად, ცალკე განიხილოს ხსენებული საკითხი კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის ჭრილში.

რაც შეეხება განმცხადებლის საჩივარს იმასთან დაკავშირებით, რომ მისი სრულ იზოლაციაში ყოფნა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს იზოლატორში წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხსენებული საკითხი პირველად 2003 წლის 23 სექტემბერს წამოიჭრა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 166-ე პუნქტი) და, შესაბამისად, არ იყო მითითებული 2002 წლის 12 ნოემბერს გამოტანილ საქმის არსებით განხილვაზე დაშვების გადაწყვეტილებაში, რომელმაც განსაზღვრა სასამართლოს მიერ განსახილველი სამართალწარმოების ფარგლები (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. ზემოხსენებული საქმეები *Peltier v. France*, პუნქტი 20; საქმე *Craxi v. Italy (no. 1)*, პუნქტი 55; და საქმე *Göç v. Turkey* [GC], პუნქტი 36). აქედან გამომდინარე, აღნიშნული საჩივარი სცილდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც განსახილველად გადაეცა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდ პალატას.

IV. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის საგარეუდო დარღვევა

179. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობამ გამოიწვია კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა. ამ მუხლის თანახმად:

„... ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე...“

1. მხარეთა არბუმენტაცია

180. მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტაცია ხსენებულ საჩივართან დაკავშირებით. დაეყრდნო რა სასამართლოს განაჩენს საქმეზე *Hornsby v. Greece*“ (1997 წლის 19 მარტის განაჩენი, *მოხსენებები* 1997-II), განმცხადებელმა სასამართლოს მიმართა თხოვნით, დაედგინა მისთვის კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული უფლების დარღვევა.

2. შეფასება სასამართლოს მიერ

181. სასამართლო იმეორებს, რომ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის აღსრულება აღქმული უნდა იქნეს როგორც სასამართლო განხილვის განუყოფელი ნაწილი მე-6 მუხლის მიზნებისათვის (იხ. *mutatis mutandis*, ზემოხსენებული საქმე *Hornsby v. Greece*, გვ. 510-11, პუნქტი 40; საქმე *Burdov v. Russia*, № 59498/00, პუნქტები 34 და 35, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2002-III; და საქმე *Jasiuniene v. Lithuania*, № 41510/98, პუნქტი 27, 2003 წლის 6 მარტი).

182. თუმცა კონვენციის მე-6 მუხლით მინიჭებული გარანტიები ილუზიური იქნებოდა, თუ ხელშემკერველი სახელმწიფოს ეროვნული საკანონმდებლო ან ადმინისტრაციული

სისტემა შესაძლებელს გახდიდა, რომ სასამართლოს საბოლოო, საგადასმად გამოამართლებელი გადაწყვეტილება განუხორციელებელი დარჩენილიყო გამართლებული პირის საზიანოდ. წარმოდგენილი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს, ამავე მუხლის მე-3 პუნქტთან ერთად, მოეთხოვა ხელშემკერედი სახელმწიფოსაგან პოზიტიური ნაბიჯების გადადგმა ყველა იმ პირთან მიმართებაში, რომლებსაც ბრალი წაყენათ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმე *Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain*, 1988 წლის 6 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 146, გვ. 33-34, პუნქტი 78) და დეტალურად განესაზღვრა პროცესში მონაწილე მხარის გარანტიები – სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი სამართალწარმოება – და ამავე დროს არ დაეცვა იმ გამამართლებელი გადაწყვეტილების განხორციელება, რომელიც გამოტანილი იქნებოდა ასეთი სამართალწარმოების დასასრულს. სისხლის სამართალწარმოება ერთი მთლიანი სამართალწარმოებაა და მე-6 მუხლით გარანტირებული დაცვა არ წყვეტს მოქმედებას პირველ ინსტანციაში მიღებული გადაწყვეტილების შემდეგ (იხ. *mutatis mutandis*, საქმე *Belziuk v. Poland*, 1998 წლის 25 მარტის განაჩენი, *მოხსენებები* 1998-II, გვ. 570, პუნქტი 37).

183. წინამდებარე საქმისთვის ხსენებული პრინციპების მისადაგებისას სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ განმცხადებლისათვის შეუძლებელი იყო იმ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის აღსრულების უზრუნველყოფა, რომელმაც განიხილა მის წინააღმდეგ არსებული ბრალდებები, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით. სასამართლო არ თვლის აუცილებლად იმის დადგენას, თუ ეროვნული ხელისუფლების რომელ ორგანოს ან ადმინისტრაციას ეკისრება პასუხისმგებლობა სამ წელიწადზე მეტი ხნის წინ გამოტანილი განაჩენის აღსრულებლობისათვის. სასამართლო მხოლოდ აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანოები მთლიანობაში ქმნიან სახელმწიფოს შემადგენელ ერთ ნაწილს, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას, და მათი ინტერესებიც, შესაბამისად, თანხვედრა მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელების აუცილებლობას (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Hornsby v. Greece*, პუნქტი 41). იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანოები უარს იტყოდნენ ან არ აღასრულებდნენ განმცხადებლის გამამართლებელ გადაწყვეტილებას ან თუნდაც გადაავადებდნენ აღსრულებას, მე-6 მუხლით დადგენილი გარანტიები, რომლებითაც განმცხადებელი სარგებლობდა სასამართლო სამართალწარმოების ეტაპზე, ნაწილობრივ ილუზიური იქნებოდა.

184. შესაბამისად, ის ფაქტი, რომ 2001 წლის 29 იანვრის განჩინება, რომელიც წარმოადგენს საბოლოო და აღსასრულებელ სასამართლო გადაწყვეტილებას, არ აღსრულებულა სამ წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს უკარგავდა ყოველგვარ სასარგებლო ძალას.

V. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

185. განმცხადებლის მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ არ იქნა აღსრულებული 2001 წლის 29 იანვრის განჩინება, რომლის თანახმადაც იგი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყო, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით და მე-13 მუხლით გარანტირებულ უფლებათა დარღვევას. ამ მუხლების მიხედვით:

მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი

„ყველას, ვინც თავისუფლება აღკვეთილია დაკავებით ან დაპატიმრებით, უფლება აქვს სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სასამართლოს მიერ სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება ადამიანის გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

მე-13 მუხლი

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას.“

186. მთავრობამ არ წარმოადგინა რაიმე არგუმენტაცია ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით. მთავრობის ადვოკატმა განაცხადა, რომ განმცხადებელს ნებისმიერ დროს შეეძლო თავისი პატიმრობის კანონიერებისა და მართლზომიერების გასაჩივრება კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, რასაც მოწმობს მისი ბევრი განცხადება გათავისუფლების თაობაზე.

187. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საჩივრები კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან და მე-13 მუხლთან მიმართებაში ემყარება სასამართლო განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილის მე-2 დებულებას, რომლის თანახმადაც განმცხადებელი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყო (იხ. წინამდებარე განაჩენის 56-ე პუნქტი). აქედან გამომდინარე, საჩივრები წამოჭრის იმავე სამართლებრივ საკითხებს იმავე ფაქტებთან მიმართებაში, რომლებიც სასამართლომ უკვე განიხილა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში. შესაბამისად, აუცილებელი აღარ არის ხსენებული საჩივრების ცალკე განხილვა.

VI. კონვენციის სხვა დებულებათა სავარაუდო დარღვევა

1. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

188. განმცხადებელმა არგუმენტაციის წარმოდგენის გარეშე განაცხადა, რომ მისი ხანგრძლივი პატიმრობა ავტომატურად მოიცავდა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას.

მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

„ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (გ) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, ყველა დაკავებული თუ დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება აქვს სასამართლო პროცესის გონივრულ ვადაში ჩატარებაზე ან პროცესის განმავლობაში გათავისუფლებაზე. გათავისუფლების წინაპირობა შეიძლება იყოს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიები.“

189. მთავრობას არ წარმოუდგენია აღნიშნულ საჩივართან დაკავშირებით რაიმე კომენტარი სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე.

190. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პატიმრობის პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც განმცხადებელს შეეძლო ესარგებლა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული გარანტიებით, დასრულდა 2000 წლის 2 ოქტომბერს, როდესაც აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ პირველ ინსტანციაში დასდო მას მსჯავრი (იხ. წინამდებარე განაჩენის

44-ე პუნქტი), ანუ სცილდება კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით დადგენილ ექსთენიან ვადას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 160-161). ხსენებულიდან გამომდინარე, ეს საჩივარი უარყოფილი უნდა იქნეს პროცედურულ ვადასთან შეუსაბამობის გამო.

2. კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა

191. განმცხადებლის მტკიცებით, დაირღვა მისი უფლებები, რომლებიც კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტით არის გათვალისწინებული. ამ მუხლის შესაბამისად:

„ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებაზე. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების მიერ ჩარევის გარეშე და საზღვრების მიუხედავად. ეს მუხლი არ უშლის ხელს სახელმწიფოებს, მოითხოვონ რადიოსამაუწყებლო, სატელევიზიო ან კინემატოგრაფიულ წარმოებათა ლიცენზირება.“

სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტი საჩივრის დასასაბუთებლად. მან მხოლოდ აღნიშნა, რომ მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტი „მჭიდრო კავშირში იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან.“

მთავრობას საპასუხოდ არ წარმოუდგენია რაიმე სახის კომენტარი.

192. ხსენებულ პირობებში სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებლის საჩივარი კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში დაუსაბუთებელია.

3. მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

193. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი ხანგრძლივი პატიმრობა არღვევდა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით განსაზღვრულ უფლებას, რომლის თანახმადაც:

„1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფლად გადაადგილების უფლება და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლება.

2. ყველას აქვს ნებისმიერი, მათ შორის საკუთარი, ქვეყნის დატოვების უფლება.

...“

მთავრობის მტკიცებით, წინამდებარე საქმეში ადგილი არ ჰქონია ხსენებული დებულების დარღვევას, რადგან განმცხადებლის მიმართ სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ ყოფილა გამოყენებული რაიმე ზომა, რომელიც შეუზღუდავდა ქვეყანაში გადაადგილების თავისუფლებას ან აუკრძალავდა ქვეყნის დატოვებას. აღიარებული იქნა, რომ განმცხადებლის პატიმრობამ შეუძლებელი გახადა მისთვის აღნიშნული მუხლით მინიჭებული უფლების განხორციელება, ამიტომ გადაადგილების შეზღუდვა გამოწვეული იყო მისი ხანგრძლივი პატიმრობით და, შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევას.

194. სასამართლოს მიაჩნია, რომ წინამდებარე საქმე ეხება არა გადაადგილების თავისუფლებაზე დაწესებულ შეზღუდვას მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის მნიშვნელობით,

არამედ, როგორც ეს ზემოთ იქნა დადგენილი, თვითნებურ პატიმრობას, რომელიც ხვდება კონვენციის მე-5 მუხლის მოქმედების ფარგლებში. ამიტომ აუცილებელი არ არის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლთან დაკავშირებული საჩივრის განხილვა.

VII. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

195. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები და თუ შესაბამისი მაღალი ხელშეშეკრული მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი იძლევა ზიანის მხოლოდ ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობას, სასამართლო, საჭიროების შემთხვევაში, ანიჭებს დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას.“

ა. ზიანი

196. განმცხადებელმა პრეტენზია განაცხადა შემდეგზე: განცდილი მატერიალური ზიანისათვის (1999 წლის 1 ოქტომბრიდან დაკარგული ყოველთვიური შემოსავალი) – 12 000 ევრო; არამატერიალური ზიანისათვის – 3 000 000 ევრო.

197. მთავრობის მტკიცებით, 3 000 000 ევრო, რომელსაც მოითხოვდა განმცხადებელი, „ძლიერ გაზვიადებული“ თანხაა. თავის არგუმენტაციაში განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე ჯეროვანი სამართლებრივი თუ ფაქტობრივი არგუმენტი, რომელსაც კავშირი ექნებოდა კონვენციის დარღვევასთან და რომელიც გაამართლებდა ასეთი დიდი გადასახადის დადგენას. აღნიშნა რა, რომ სასამართლოს განაჩენი, რომლითაც დადგინდება დარღვევა, სახელმწიფოს აკისრებს ვალდებულებას, მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია ისე, რომ მაქსიმალურად იქნეს აღდგენილი დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (*restitutio in integrum*), მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, არ დაეკმაყოფილებინა განმცხადებლის მოთხოვნა სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით და უარი ეთქვა განმცხადებლისათვის მისი მოთხოვნის დაუსაბუთებლობის გამო.

მთავრობამ სასამართლოს მიმართა თხოვნით, რომ თუ არ უარყოფდა განმცხადებლის მოთხოვნას, გაეთვალისწინებინა საქართველოში არსებული მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისი და სახელმწიფოს ფინანსური მდგომარეობა, რომელიც, მთავრობის მტკიცებით, გამორიცხავდა განმცხადებლისთვის დიდი ოდენობის თანხის გადახდას თუნდაც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. ხსენებულიდან გამომდინარე, მთავრობამ სასამართლოს მიმართა თხოვნით, კონვენციის დებულებათა დარღვევის ფაქტის დადგენის შემთხვევაში შეეზღუდა განმცხადებლისთვის ასანაზღაურებელი არამატერიალური ზიანი გონივრულ ოდენობამდე.

მთავრობას არ გაუკეთებია რაიმე სახის კომენტარი განმცხადებლის მიერ მატერიალური ზიანის გამო მოთხოვნილ თანხაზე.

198. სასამართლო იმეორებს, რომ, კონვენციის 46-ე მუხლის შესაბამისად, განაჩენთა აღსრულების კონტექსტში, განაჩენი, რომელშიც სასამართლო დაადგენს დარღვევას, ამ მუხლის თანახმად აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს სამართლებრივ ვალდებულებას, აღკვეთოს დარღვევა და მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია

იმგვარად, რომ მაქსიმალურად აღადგინოს დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია. მეორეს მხრივ, იმ შემთხვევაში, თუ ეროვნული კანონმდებლობა არ იძლევა ან ნაწილობრივ იძლევა დარღვევის შედეგების რეპარაციის შესაძლებლობას, 41-ე მუხლი სასამართლოს აძლევს უფლებამოსილებას, მიანიჭოს დაზარალებულ მხარეს, მისი აზრით, შესაბამისი დაკმაყოფილება. აქედან გამომდინარეობს, *inter alia*, რომ განაჩენი, რომელშიც სასამართლო დაადგენს კონვენციისა თუ თანდართული ოქმების დარღვევას, აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს არა მარტო სამართლიანი დაკმაყოფილების შედეგად დაკისრებული შესაბამისი თანხების გადახდას, არამედ ანიჭებს უფლებამოსილებას, აირჩიოს და მინისტრთა კომიტეტის მხრიდან ზედამხედველობას დაუქვემდებაროს ზოგადი და/ან, თუ ეს შესაბამისად ჩაითვლება, ინდივიდუალური ღონისძიებები, რომლებიც სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს ეროვნულ დონეზე, რათა აღიკვეთოს სასამართლოს მიერ დადგენილი დარღვევა და მოხდეს დარღვევის შედეგების ყოველგვარი შესაძლო რეპარაცია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად აღდგეს დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (საქმე *Maestri v. Italy* [GC], № 39748/98, პუნქტი 47, 2004 წლის 17 თებერვალი; საქმე *"Mentes and Others v. Turkey"* (50-ე მუხლი), 1998 წლის 24 ივლისის განაჩენი, *მოხსენებები* 1998-IV, გვ. 1695, პუნქტი 24; და საქმე *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], № 39221/98 და № 41963/98, პუნქტი 249, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000-VIII).

გარდა ამისა, კონვენციიდან, კერძოდ, 1-ლი მუხლიდან, გამომდინარეობს, რომ კონვენციის რატიფიცირებისას ხელშემკვერელი სახელმწიფოები კისრულობენ ეროვნული კანონმდებლობის კონვენციასთან შესაბამისობაში მოყვანის ვალდებულებას. შედეგად, მოპასუხე სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, ეროვნულ კანონმდებლობაში გააუქმოს ნებისმიერი ის სამართლებრივი ბარიერი, რომელმაც შესაძლოა ხელი შეუშალოს განმცხადებლის მიერ სათანადო ანაზღაურების მიღებას (იხ. ზემოხსენებული საქმე *Maestri v. Italy* [GC], პუნქტი 47).

199. რაც შეეხება უკვე განცდილ არამატერიალურ ზიანს წინამდებარე საქმეში, სასამართლო ადგენს, რომ კონვენციის დარღვევამ უდავოდ მიაყენა განმცხადებელს არსებითი ზიანი. კანონის უზენაესობის უმნიშვნელოვანესი პრინციპის დარღვევით თვითნებურ პატიმრობაში ყოფნისას განმცხადებელი იმედგაცრუებული და შეცბუნებული იყო, ვინაიდან არ ძალუძდა არსებული სიტუაციის გამოსწორება. მას უხდებოდა წინააღმდეგობის გაწევა როგორც აჭარის ავტონომიური ხელისუფლების ორგანოებისათვის, რომლებმაც უარი განაცხადეს დაახლოებით სამი წლის წინ მიღებული გამამართლებელი განაჩენის აღსრულებაზე, ისე ცენტრალური ხელისუფლების უუნარობისათვის, უზრუნველყო ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ორგანოების მიერ განაჩენის აღსრულება.

200. რაც შეეხება მატერიალურ ზიანს, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებელმა ვერ წარმოადგინა მტკიცებულება, რომელიც ასახავდა დაკავებამდე მის ყოველთვიურ შემოსავალს, სასამართლომ ვერ შეძლო თანხის ზუსტად გამოანგარიშება. თუმცა სასამართლო თვლის, რომ განმცხადებელმა ნამდვილად განიცადა ასეთი დანაკარგი 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ უკანონო პატიმრობის გამო, ვინაიდან ხსენებული თარიღის შემდეგ მას უნდა შეეძლებოდა სამსახურის პოვნა და საქმიანობის განახლება.

201. შესაბამისად, ობიექტურობის პრინციპის საფუძველზე და პრეცედენტული სამართლით დადგენილი კრიტერიუმების გათვალისწინებით სასამართლო

განმცხადებელს ყველა მისი საჩივრისათვის ანიჭებს 150 000 ევროს პატიმრობის იმ პერიოდთან დაკავშირებით, რომელიც განისაზღვრება 2001 წლის 29 იანვრიდან წინამდებარე განაჩენის გამოტანამდე, იმ თანხებთან ერთად, რომლებიც საშემოსავლო გადასახადის სახით შეიძლება გახდეს გადასახდელი.

202. რაც შეეხება ღონისძიებებს, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფომ დადგენილი დარღვევის აღკვეთის მიზნით მინისტრთა კომიტეტის მეთვალყურეობით უნდა განახორციელოს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 198-ე პუნქტი), სასამართლო იმეორებს, რომ მის მიერ გამოტანილი განაჩენები, ძირითადად, დეკლარაციული ხასიათისაა და ზოგადად სწორედ შესაბამის სახელმწიფოს აქვს უწინარესი უფლება, აირჩიოს ეროვნულ სამართლებრივ დონეზე გამოსაყენებელი საშუალებები კონვენციის 46-ე მუხლით დაკისრებული სამართლებრივი ვალდებულების აღსასრულებლად, მაგრამ, ამავე დროს, ასეთი საშუალებები შესაბამისობაში უნდა იყოს სასამართლოს განაჩენში ჩამოყალიბებულ დასკვნებთან (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმეები *Scozzari and Giunta v. Italy* [GC], № 39221/98 და № 41963/98, პუნქტი 249, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000 VIII; საქმე *Brumarescu v. Romania* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) [GC], № 28342/95, პუნქტი 20, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-I; საქმე *Akdivar and Others v. Turkey*, 1998 წლის 1 აპრილის განაჩენი (50-ე მუხლი), მოხსენებები 1998-II, გვ. 723-724, პუნქტი 47; საქმე *Marckx v. Belgium*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი, სერია A № 31, პუნქტი 58). ხსენებული დისკრეცია აღსრულების მეთოდთან დაკავშირებით ასახავს არჩევანის თავისუფლებას და, კონვენციის შესაბამისად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს აკისრებს უწინარეს ვალდებულებას, უზრუნველყონ უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა (1-ლი მუხლი) (*mutatis mutandis*, საქმე *Papamichalopoulos v. Greece*, 1995 წლის 31 აგვისტოს განაჩენი (50-ე მუხლი), სერია A № 330-B, გვ. 58-59, პუნქტი 34).

თუმცა წინამდებარე საქმეში დადგენილი დარღვევა თავისი ხასიათით არ ტოვებს დარღვევის გამოსასწორებლად საჭირო ღონისძიებებს შორის რაიმე რეალური არჩევანის საშუალებას.

203. სასამართლომ გაითვალისწინა ყოველივე ზემოხსენებული, მხედველობაში მიიღო საქმის კონკრეტული გარემოებები და კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის აღკვეთის გადაუდებელი აუცილებლობა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 176-ე და 184-ე პუნქტები) და მიიჩნია, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს განმცხადებლის გათავისუფლება.

ბ. გაწეული ხარჯები

204. განმცხადებელი მოითხოვდა 37 000 ევროს გაწეული ხარჯებისთვის. ეს თანხა შემდეგნაირად იყო განაწილებული: 2 000 ევრო – სამდივნო და სათარჯიმნო ხარჯები, რომლებიც განმცხადებელმა გაწია სასამართლოში სამართალწარმოებისას, 1 800 ევრო – მისი ადვოკატის მგზავრობისათვის თბილისსა და ბათუმს შორის ეროვნულ სასამართლოებში დაცვის პოზიციის მომზადების მიზნით, ხოლო 42 000 აშშ დოლარი (დაახლოებით 33 200 ევრო) – ბ-ნი ხატიაშვილის მიერ ეროვნული სამართალწარმოების მიმდინარეობისას და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაწეული საადვოკატო მომსახურებისათვის.

გარდა იმ შეთანხმებისა, რომელიც დადებული იქნა ბ-ნ ხატიაშვილსა და განმცხადებლის ვაჟს შორის 2000 წლის 30 ნოემბერს, განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე დოკუმენტური მტკიცებულება თავისი მოთხოვნის დასასაბუთებლად. აღნიშნული მოთხოვნა ემყარებოდა სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-2 პუნქტს. შეთანხმების თანახმად: „თუ თენგიზ ასანიძის ბრალდების საქმე ... იქნა მოგებული საქართველოს უზენაეს სასამართლოში ... და თენგიზ ასანიძე გაათავისუფლეს პატიმრობიდან, მაშინ მე, დავით ასანიძე, ... ვიღებ ვალდებულებას, ადვოკატ ზაზა ხატიაშვილს გადავუხადო ... 42 000 (ორმოცდაორი ათასი) აშშ დოლარის ეკვივალენტური თანხა ღარებში.“

205. მთავრობას არ წარმოუდგენია კომენტარები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

206. სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე საქმე მოიცავს წერილობითი მიმოხილვების ორ წყებას და შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე გამართულ მოსმენას (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-4, მე-9 და მე-16 პუნქტები). ამასთან, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განიხილა განმცხადებლის პრეტენზიები და მხედველობაში მიიღო ის ფაქტი, რომ გარკვეული ქვითრები არ არის წარმოდგენილი, და ყოველივე ეს არ აღმოჩნდა საკმარისი იმის დასამტკიცებლად, რომ ხარჯები რეალურად იქნა გაღებული დარღვევის აღკვეთის მიზნით. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, სასამართლოს ხარჯების ანაზღაურების დაკისრება შეუძლია მხოლოდ იმ ოდენობით, რა ოდენობითაც ისინი რეალურად და საჭიროებისამებრ იქნა გაღებული იმ მიზნით, რომ აღკვეთილიყო კონვენციის დარღვევა ან მიღებულიყო ანაზღაურება კონვენციის დარღვევასთან დაკავშირებით (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმე *Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom*, 1995 წლის 13 ივლისის განაჩენი, სერია A № 316-B, გვ. 83, პუნქტი 77; და საქმე *"Malama v. Greece"* (სამართლიანი დაკმაყოფილება), № 43622/98, პუნქტი 17, 2002 წლის 18 აპრილი). სასამართლო ასევე ითვალისწინებს იმ დიდ სხვაობას, რომელიც არსებობს ჰონორარების ოდენობებს შორის სხვადასხვა სახელმწიფოებში და ამიტომაც არ მიაჩნია მართებულად, გამოიყენოს უნივერსალური მიდგომა კონვენციის 41-ე მუხლის საფუძველზე გადასახდელ თანხებთან დაკავშირებით. სასამართლო ასევე იმეორებს, რომ არ თვლის თავს შეზღუდულად ქვეყანაში არსებული გაანგარიშებებით და პრაქტიკით, თუმცა მათი გათვალისწინება შეიძლება გარკვეულწილად დაეხმაროს მას (იხ. *inter alia*, საქმე *M.M. v. the Netherlands*, № 39339/98, პუნქტი 51, 2003 წლის 8 აპრილი).

207. დაადგინა რა ობიექტურობის პრინციპის საფუძველზე და გაითვალისწინა რა ის თანხა, რომელიც ევროპის საბჭომ უკვე გადაუხადა განმცხადებელს სამართლებრივი დახმარების სახით, სასამართლო ანიჭებს მას 5 000 ევროს, ნებისმიერ საშემოსავლო გადასახადთან ერთად, რომელიც შესაძლოა გადასახდელი გახდეს.

გ. საურავი

208. სასამართლო მიაჩნია, რომ უნდა დადგინდეს საურავი ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის მიხედვით, რასაც დაემატება სამი პროცენტული პუნქტი.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთხმად *უარყოფს* პირველად პრეტენზიებს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალებების ამოწურვასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 131-ე პუნქტი);
2. ერთხმად *ადგენს*, რომ გასაჩივრებული საკითხები შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და, კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 150-ე პუნქტი);
3. ერთხმად *ადგენს*, რომ განმცხადებლის საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, სცილდება სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოების აღძვრისათვის დადგენილ ვადებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 161-ე პუნქტი);
4. ერთხმად *ადგენს*, რომ განმცხადებლის საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წლის 11 დეკემბრიდან 2001 წლის 29 იანვრამდე, სცილდება მისთვის განსახილველად გადაცემულ საკითხთა ფარგლებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 162-ე პუნქტი);
5. ერთხმად *ადგენს*, რომ განმცხადებლის პატიმრობა 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ ითვლება თვითნებურად და არღვევს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 176-ე პუნქტი);
6. ერთხმად *ადგენს*, რომ აუცილებელი არ არის განმცხადებლის პატიმრობის ადგილის საკითხის ცალკე განხილვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 178-ე პუნქტი);
7. ერთხმად *ადგენს*, რომ მე-3 მუხლთან დაკავშირებული საჩივარი სცილდება სასამართლო განხილვის ფარგლებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 178-ე პუნქტი);
8. *ადგენს* თოთხმეტი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობის გამო (იხ. წინამდებარე განაჩენის 184-ე პუნქტი);
9. *ადგენს* თოთხმეტი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ აუცილებელი აღარ არის იმ საჩივრის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 187-ე პუნქტი);
10. ერთხმად *ადგენს*, რომ აუცილებელი აღარ არის იმ საჩივრის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-13 მუხლთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 187-ე პუნქტი);
11. ერთხმად *ადგენს*, რომ განმცხადებლის საჩივარი მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან მიმართებაში სცილდება სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოების აღძვრისათვის დადგენილ ვადებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 190-ე პუნქტი);
12. ერთხმად *ადგენს*, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 192-ე პუნქტი);

13. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 194-ე პუნქტი);

14. ერთხმად ადგენს, რომ

(ა) მოპასუხე სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს განმცხადებლის გათავისუფლება (იხ. წინამდებარე განაჩენის 202-ე და 203-ე პუნქტები);

(ბ) ყოველგვარი განცდილი ზიანისათვის მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 150 000 (ას ორმოცდაათი ათასი) ევრო განმცხადებლის პატიმრობისათვის 2001 წლის 29 იანვრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე, ამას დამატებული ნებისმიერი თანხა, რომელიც საშემოსავლო გადასახადის სახით იქნება გადასახდელი, რაც კონვერტირებული უნდა იქნეს ქართულ ლარებში გადახდის დღეს არსებული კურსით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 201-ე პუნქტი);

(გ) მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 5 000 (ხუთი ათასი) ევრო გაწეული ხარჯებისათვის, რასაც დაემატება ნებისმიერი საშემოსავლო გადასახადი, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს; ეს თანხა კონვერტირებული უნდა იქნეს ქართულ ლარებში გადახდის დღეს არსებული კურსით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 207-ე პუნქტი);

(დ) აღნიშნული სამი თვის ვადის გასვლის შემდეგ საბოლოო ანგარიშსწორებამდე ზემოხსენებულ თანხას საჯარიმო პერიოდის განმავლობაში დაერიცხება უბრალო პროცენტები ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის ტოლი განაკვეთით, რასაც დაემატება სამი პროცენტული პუნქტი.

15. ერთხმად უარყოფს განმცხადებლის დანარჩენ მოთხოვნებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გაცხადებულია წერილობით ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 2004 წლის 8 აპრილს.

ლუციუს ვილდჰაბერი,
პრეზიდენტი

პოლ მაჰონი,
რეგისტრატორი

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, წინამდებარე განაჩენს თან ერთვის შემდეგ მოსამართლეთა მოსაზრებები:

- (ა) ბ-ნი ლოკაიდესის თანმხვედრი აზრი;
- (ბ) ბ-ნი კოსტას ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი;
- (გ) ბ-ნი კოსტას, სერ ნიკოლას ბრატსასა და ქ-ნი ტომასენის საერთო ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი.

მოსამართლე ლოკაიდესის თანმხვედრი აზრი

ვეთანხმები რა უმრავლესობის მიდგომას წინამდებარე საქმეში, სურვილს გამოვთქვამ, რამდენიმე სიტყვით შევეხო „იურისდიქციის“ ცნებას კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით. ხსენებული საკითხი განხილულია წინამდებარე განაჩენის 137-ე და 138-ე პუნქტებში.

ჩემი აზრით, „იურისდიქცია“ ნიშნავს რეალურ ძალაუფლებას, ანუ სახელმწიფოს ნება-სურვილის დაკისრებასა და მოხვევას ნებისმიერ პირზე მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე თუ ტერიტორიის გარეთ. ამიტომაც მაღალი ხელშემკვრელი მხარე, კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებელია ნებისმიერი პირის წინაშე, რომელზეც ხელშემკვრელი მხარის მიერ ძალაუფლების გამოყენება მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში უშუალო ზემოქმედებას ახდენს. ძალაუფლების ასეთი გამოყენება შესაძლებელია სხვადასხვა ფორმით და შეიძლება იყოს კანონიერიც და უკანონოც. ჩვეულებრივი ფორმაა ხელისუფლების ძალაუფლება მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე, მაგრამ იგი შესაძლოა გულისხმობდეს ძალაუფლებას სრული კონტროლის ფორმით სხვა ტერიტორიაზეც, მიუხედავად იმისა, რომ შეიძლება უკანონო იყოს (საქმე *Loizidou v. Turkey* (პირველადი პრეტენზია), 1995 წლის 23 მარტის განაჩენი, სერია A № 310), აშკარად ოკუპირებული ტერიტორიები (საქმე *Cyprus v. Turkey* [GC], № 25781/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-IV). ეს შეიძლება იყოს ძალაუფლებაც, რომელიც გამოხატულია ძალის ან ქმედითი ზეგავლენის გამოყენებით სხვა სახელმწიფოს მთავრობისათვის პოლიტიკური, ფინანსური, სამხედრო თუ სხვა არსებითი მხარდაჭერის მეშვეობით. გარდა ამისა, ჩემი აზრით, ამ ძალაუფლებამ შეიძლება მიიღოს მაღალი ხელშემკვრელი მხარის მხრიდან მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში ნებისმიერი სახის სამხედრო თუ სხვა სახელმწიფო ქმედების ფორმა (იხ. საპირისპიროდ ბანკოვიჩის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი).

განხილვა ყოველთვის იმ მიმართულებით უნდა წარიმართოს, რომ პირმა, რომელიც ჩივის, რომ ამა თუ იმ სახელმწიფოს (რომელიც კონვენციის მაღალ ხელშემკვრელ მხარეს წარმოადგენს) „იურისდიქციაში“ გარკვეული ქმედების შედეგად დაერღვა უფლებები, შეძლოს წარმოაჩინოს, რომ ეს ქმედება წარმოადგენდა სახელმწიფოს მიერ ძალაუფლების გამოყენების შედეგს. ნებისმიერი სხვა განმარტება, რომელიც გამორიცხავს მაღალი ხელშემკვრელი მხარის პასუხისმგებლობას იმ ქმედებებისათვის, რომლებიც წარმოადგენდა სახელმწიფო ძალაუფლების გამოყენების შედეგს, მიგვიყვანდა იმ აბსურდულ მოსაზრებამდე, თითქოს კონვენცია აწესებდეს ადამიანის უფლებათა პატივისცემის ვალდებულებას მხოლოდ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მაღალი ხელშემკვრელი მხარის კანონიერი თუ არაკანონიერი კონტროლის ფარგლებშია, ხოლო ამ ფარგლებს გარეთ, გარდა ზოგიერთი გამონაკლისი გარემოებებისა (რომელთა არსებობა ყოველი ცალკეული საქმის მიხედვით დადგინდება), ამ სახელმწიფოს შეუძლია დაუსჯელად მოქმედება კონვენციაში

დადგენილი სტანდარტების დარღვევით. მე მჯერა, რომ კონვენციის დებულებათა გონივრულმა (მისი მიზნის გათვალისწინებით) განმარტებამ უნდა მიგვიყვანოს იმ დასკვნამდე, რომ კონვენცია აწესებს ქცევის კოდექსს ყოველი მაღალი ხელშემკვერელი მხარისათვის ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც მათი მხრიდან სახელმწიფო ძალაუფლების გამოყენებას გარკვეული შედეგები მოაქვს კერძო პირებისათვის.

მოსამართლე კოსტას ნაწილობრივ თანმხედრი აზრი

1. მე გადავწყვიტე, დავეთანხმო ჩემს კოლეგა მოსამართლეებს იმასთან დაკავშირებით, რომ წინამდებარე განაჩენის სარეზოლუციო დებულებები უნდა შეიცავდეს მითითებას მოპასუხე სახელმწიფოს მთავრობისათვის, რომ უახლოეს დღეებში უზრუნველყოს განმცხადებლის გათავისუფლება.
2. მინდა მოკლედ ჩამოვაყალიბო ჩემი კომენტარები ამ საკითხთან დაკავშირებით.
3. სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ამ სფეროში კარგად არის ცნობილი. თავის უკანასკნელ განაჩენში მარქსის საქმეზე [საქმე *Marckx v. Belgium*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი, სერია A № 31, პუნქტი 58] სასამართლომ საკუთარი გადაწყვეტილებები მოიხსენია, როგორც უმთავრესად **დეკლარაციული**, რაც გულისხმობს იმას, რომ, როდესაც სასამართლო აღგენს კონვენციის დარღვევას, იგი უტოვებს სახელმწიფოს არჩევანს იმ საშუალებებთან დაკავშირებით, რომლებიც გამოყენებული უნდა იქნეს ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში კონვენციის 46-ე [ადრე მოქმედი 53-ე] მუხლის საფუძველზე ნაკისრი ვალდებულებების შესასრულებლად. ამ მუხლში მოცემულია სახელმწიფოების მიერ ნაკისრი ვალდებულება, დაემორჩილონ სასამართლოს განაჩენს.
4. საშუალებების არჩევასა და კონკრეტული შედეგის მიღწევის ვალდებულებას შორის განსხვავების მიზანია სუბსიდიარობის პრინციპის შეჯერება კონვენციით უზრუნველყოფილ უფლებათა და თავისუფლებათა კოლექტიურ გარანტიებთან. ჩვეულებრივ, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტს, და არა სასამართლოს, ევალება სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენთა აღსრულების უზრუნველყოფა მოპასუხე სახელმწიფოს მიერ კონვენციის დარღვევის გამოსასწორებლად მიღებულ ზოგად თუ ინდივიდუალურ ღონისძიებებზე ზედამხედველობის გზით. ეს 46-ე მუხლიდანაც გამომდინარეობს.
5. პრეცედენტულ სამართალში ვხვდებით ისეთ საქმეებს, რომლებშიც სასამართლომ შეზღუდა სახელმწიფოს არჩევანი დარღვეული უფლების გამოსწორების საშუალებებთან მიმართებაში. იმ საქმეებში, რომლებიც მოიცავს საკუთრების ჩამორთმევას, სასამართლომ სარეზოლუციო დებულებებში აღნიშნა, რომ სახელმწიფო **ვალდებულია**, განმცხადებელს დაუბრუნოს საკუთრება [იხ. საქმე *Papamichalopoulos v. Greece* (50-ე მუხლი), 1995 წლის 31 ოქტომბრის განაჩენი, სერია A № 330-B; და საქმე *Brumarescu v. Romania* (41-ე მუხლი) 2001 წლის 23 იანვარი, *მოხსენებები* 2001-I]. მართალია, სასამართლოს არ დაუდგენია, რომ ეს მოვალეობა აბსოლუტურად სავალდებულო ხასიათს ატარებს, რასაც იგი მიუთითებს ხოლმე განაჩენებში: „ასეთი რესტიტუციის განუხორციელებლობის...“ შემთხვევაში სახელმწიფომ განმცხადებელს გარკვეული თანხა უნდა გადაუხადოს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, *restitutio in integrum* სავალდებულოა მხოლოდ ამ ტიპის საქმეებში იმდენად, რამდენადაც ეს შესაძლებელია (ასეთი დებულება აუცილებელია, *inter alia*, კეთილსინდისიერად მოქმედი მესამე მხარის უფლებების დასაცავად).

6. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლოს ბრძანება, რომლითაც სახელმწიფოს კონკრეტული შედეგის მიღწევა მოეთხოვება, ხელს უწყობს მინისტრთა კომიტეტის ამოცანის გამარტივებას და გარკვეულწილად ართულებს კიდევ მას. მე-11 ოქმის ძალაში შესვლამდე მოქმედი სისტემის ფარგლებში იმ საქმეებში, რომლებშიც, იმის ნაცვლად, რომ პასუხისმგებელი ყოფილიყო სასამართლოს განაჩენის აღსრულების ზედამხედველობაზე [ადრე მოქმედი 54-ე მუხლის შესაბამისად], მინისტრთა კომიტეტმა გადაწყვიტა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის დარღვევას [რისი უფლებაც მას ჰქონდა კონვენციის ადრე მოქმედი 32-ე მუხლის შესაბამისად], სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება, დამორჩილებოდნენ მინისტრთა კომიტეტის გადაწყვეტილებებს და ელიარებიანთ ისინი სამართლებრივად **სავალდებულოდ** [კონვენციის ადრე მოქმედი 54-ე მუხლის მე-4 პუნქტი]. ამჟამად მოქმედი სისტემის ფარგლებში სახელმწიფოების აღნიშნულმა ვალდებულებამ მინისტრთა კომიტეტის მიმართ, ერთი შეხედვით, შეწყვიტა მოქმედება, თუმცა ეს არ უშლის ხელს მინისტრთა კომიტეტს, განაჩენის აღსრულებაზე 46-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად ზედამხედველობისას დაეყრდნოს 46-ე მუხლის 1-ლ პუნქტს, რომლის თანახმადაც „[სახელმწიფოები] კისრულობენ ვალდებულებას, აღასრულონ სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებები ნებისმიერ იმ საქმეში, რომლის მხარეებიც არიან.“

7. რაც უფრო კონკრეტულია განაჩენის შინაარსი, მით უფრო ადვილი ხდება სამართლებრივი კუთხით მინისტრთა კომიტეტისათვის სახელმწიფოებზე დაკისრებულ ღონისძიებათა აღსრულებაზე ზედამხედველობის განხორციელება. თუმცა ეს არ არის აუცილებლად მართლზომიერი პოლიტიკური კუთხით, რადგან, თუ სახელმწიფოს არ აქვს არჩევანი განსახორციელებელ ღონისძიებებთან დაკავშირებით, მოპასუხე სახელმწიფოს რჩება მხოლოდ ერთი ალტერნატივა: ან აღასრულოს სასამართლოს ბრძანება (ასეთ შემთხვევაში ყველაფერი კარგად იქნება), ანდა წავიდეს რისკზე და სიტუაცია ჩიხში შეიყვანოს.

8. ასე რომ, წინამდებარე საქმემ საკმაო საფიქრალი წარმოშვა. დაახლოებით სამი წლის წინ საბოლოო განაჩენით გამართლებული პირის ხანგრძლივი პატიმრობა ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მართლმსაჯულების უხეშ დარღვევას წარმოადგენს, რასაც სასამართლომ პასუხი უნდა გასცეს სამაგალითო სიმტკიცით. მაგრამ სიფრთხილეა საჭირო სასამართლო განაჩენის აღსრულებასთან დაკავშირებული პრაქტიკული სიძნელების გამო. მართალია, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ორგანოებს აქამდე უნდა გაეთავისუფლებინათ განმცხადებელი, მაგრამ ამის განუხორციელებლობის მიზეზი არ ყოფილა ცენტრალური ხელისუფლების [რომელსაც განაჩენით სამართლიანად ეკისრება ერთპიროვნული პასუხისმგებლობა კონვენციის დარღვევისათვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის 150-ე პუნქტი)] უმოქმედობა. ცენტრალური ხელისუფლება მრავალჯერ შეეცადა განმცხადებლის ციხიდან გათავისუფლებას. წინამდებარე განაჩენის 59-ე და 71-ე პუნქტები საკმაოდ ნათლად წარმოაჩენს ამას. ამიტომ საკითხი, რომელიც წამოიჭრება, შემდეგში მდგომარეობს: უნდა მოეცადა თუ არა სასამართლოს შედარებით შესაფერისი შემთხვევისათვის, რათა წინ გადაედგა ხსენებული ნაბიჯი პრეცედენტულ სამართალში. გარდა ამისა, ხომ არ არსებობს საფრთხე, რომ მინისტრთა კომიტეტი აღმოჩნდეს ისეთ სიტუაციაში, რომელიც, მართალია, სრულიად კანონიერია, მაგრამ, ამავე დროს, განსაკუთრებით რთულია პრაქტიკაში?

9. მე გავანალიზე თითოეული ეს საკითხი. მათ უარყოფას ორმა მოსაზრებამ შეუწყო ხელი. რაც შეეხება პრინციპს, რომელიც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ალოგიკური და ამორალურიც კი იქნებოდა, თუ დავეუბრებდით საქართველოს (სამართლებრივი) საშუალებების არჩევის შესაძლებლობას, მაშინ, როდესაც თვითნებური პატიმრობისთვის ბოლოს მოღების ერთადერთ საშუალებას პატიმრის გათავისუფლება წარმოადგენს. თუ საკითხს ფაქტობრივი კუთხით მივუდგებით, იმ დროს, როდესაც ურთიერთობა მოპასუხე სახელმწიფოსა და მის დეცენტრალიზებულ ერთეულს შორის მნიშვნელოვნად შეიცვალა და ჯერ კიდევ განვითარების პროცესშია, სასამართლოს მიერ მიღებული განაჩენის ფორმულირება უნდა დაგვეხმაროს იმის შეწყვეტაში, რაც აშკარა უსამართლობაა და ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში გრძელდება, მით უფრო, რომ კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის გაგრძელებაზე საქართველო იქნება პასუხისმგებელი იმ დრომდე, სანამ ბ-ნი ასანიძე გათავისუფლდება.

10. ყველა შემთხვევაში, იმედს გამოვთქვამ, რომ წინამდებარე განაჩენს მოჰყვება განმცხადებლის უახლოეს დღეებში გათავისუფლება. ასევე მინდა აღნიშნო, რომ სასამართლომ გადადგა, ჩემი აზრით, მოსაწონი და ლოგიკური ნაბიჯი საკუთრების რესტიტუციასთან დაკავშირებით ზემოთ მოხსენიებული საქმეების თვალსაზრისით: მან ის კი არ დაადგინა, რომ საქართველომ განმცხადებელს საკომპენსაციო თანხა უნდა გადაუხადოს, თუ ვერ უზრუნველყოფს მის გათავისუფლებას, არამედ, სასამართლოს განაჩენით, გადახდის ვალდებულება წარმოადგენს დამატებით ვალდებულებას და არანაირად არ ამცირებს განმცხადებლის გათავისუფლების ვალდებულებას.

მოსამართლეების კოსტას, ბრატსასა და ტომასენის საერთო განხილვებზე აზრი

ჩვენ მთლიანად ვეთანხმებით სასამართლოს უმრავლესობის დასკვნას და არგუმენტაციას გარდა იმ ნაწილისა, სადაც აღნიშნულია, რომ განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა წარმოადგენდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას და რომ, შესაბამისად, საჭირო აღარ იყო მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებული საჩივრის განხილვა. ჩვენი აზრით, გადაწყვეტილება უნდა გაუქმდეს, დადგენილი იქნეს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევა და ჩაითვალოს, რომ აუცილებელი აღარ არის კონვენციის მე-6 მუხლის განხილვა საქმის გარემოებებთან მიმართებაში.

განმცხადებლის საჩივრის ძირითადი აზრი, კონვენციის თანახმად, მდგომარეობს იმაში, რომ, მიუხედავად საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ ყველა ბრალდებაში მისი გამართლებისა, განმცხადებელი მაინც რჩებოდა პატიმრობაში ეროვნული კანონმდებლობის დარღვევით და ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე 2001 წლის 29 იანვრიდან. აღნიშნულის შედეგად სასამართლომ დაადგინა, რომ ხსენებული თარიღის შემდეგ განმცხადებელი იმყოფებოდა თვითნებურ პატიმრობაში მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებათა დარღვევით.

დაადგინა რა, რომ უზენაესი სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას წარმოადგენდა, სტრასბურგის სასამართლოს უმრავლესობამ მიიღო და გამოიყენა პრინციპი, რომელიც პირველად განმარტებული და გამოყენებული იქნა საქმეში *Hornsby v. Greece* (1997 წლის 19 მარტის განაჩენი, *მოხსენებები* 1997-II). აღნიშნული პრინციპის თანახმად,

„სასამართლო განხილვის უფლება“, რომლის ერთ-ერთ ასპექტს წარმოადგენს სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლება, ილუზიური იქნებოდა იმ შემთხვევაში, თუკი სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად შესაძლებელი იქნებოდა საბოლოო, სავალდებულო გადაწყვეტილების აღუსრულებლობა ერთ-ერთი მხარის საზიანოდ. როგორც ეს სასამართლომ განმარტა ხსენებულ საქმეზე თავის განაჩენში, წარმოდგენელი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს დეტალურად განემარტა სასამართლო სამართალწარმოებაში მონაწილე მხარეებისთვის მინიჭებული პროცედურული გარანტიები – სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი სამართალწარმოება – სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების გარანტიების გარეშე.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ჰორნსბის საქმე და შემდგომი გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეხებოდა საქმეში ხსენებულ პრინციპებს, მოიცავდა სამოქალაქო და არა სისხლის სამართალწარმოებას. ჩვენ არ ვართ დარწმუნებულნი, რომ შესაძლებელია სასამართლოს არგუმენტაციის – სასამართლოს ხელმისაწვდომობის, განაჩენთა აღსრულებისა და საბოლოო, ძალაში შესული განაჩენის აღსრულებისთვის აუცილებელი ღონისძიებების მოხსენიებით – ადვილად მისადაგება ბრალდებულის წინააღმდეგ არსებული სისხლის სამართლის საქმისთვის. ეს განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებს ეხება, როდესაც, როგორც წინამდებარე საქმეში, ბრალდებული გამართლებულია სასამართლოს საბოლოო განაჩენით, ხოლო ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოებს, ძირითადად, არაფერი აქვთ აღსასრულებელი და არანაირი ღონისძიების გატარება არ არის აუცილებელი განაჩენის აღსასრულებლად. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს მიერ ჰორნსბის საქმეში იმ ფაქტზე დაყრდნობას, რომ მე-6 მუხლით განსაზღვრული პროცედურული გარანტიები სხვაგვარად ილუზიური იქნებოდა, გაცილებით ნაკლები ძალა გააჩნია ბრალდებულის გამართლების შემთხვევასთან მიმართებაში, თუკი გავითვალისწინებთ კონვენციის ორგანოების მყარ პრეცედენტულ სამართალს, რომლის საფუძველზეც გამართლებულ განმცხადებელს არანაირ შემთხვევაში არ შეუძლია განაცხადოს პრეტენზია იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი აღნიშნული პროცედურული გარანტიების დარღვევის შედეგად არის დაზარალებული.

უფრო მეტიც, ვინაიდან ხელისუფლების ეროვნული ორგანოების მიერ უზენაესი სასამართლოს განაჩენის აღსრულებლობა სტრასბურგის სასამართლოსთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია კონვენციის მე-5 მუხლის – რომელსაც, როგორც *lex specialis* ადამიანის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების სფეროში, საქმე უფრო ბუნებრივად ექვემდებარება – დარღვევის დასადგენად, ჩვენ ვერ ვხედავთ ვერანაირ აუცილებლობას, დამატებით და ცალკე იქნეს დადგენილი მე-6 მუხლის დარღვევა.

მეორე მხრივ, ჩვენი აზრით, ადგილი აქვს განსხვავებულ პრობლემას მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებაში. ეს მუხლი თავისუფლებააღკვეთილ პირს ანიჭებს უფლებას, ხელი მიუწვდებოდეს ისეთი სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება მის გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი. ხსენებულ დებულებაში ასახული მოთხოვნის თანახმად, ეროვნულმა ორგანოებმა სწრაფად უნდა აღასრულონ გათავისუფლების ბრძანება. მთავრობა ამტკიცებს, რომ განმცხადებელს ყოველთვის შეეძლო გაესაჩივრებინა თავისი პატიმრობის კანონიერება და არსებითი მხარე ეროვნულ სასამართლოებში. მართალია, ფორმალურად ეს შესაძლებელია ასეც იყოს, მაგრამ არგუმენტი სრულიად არ შეესაბამება რეალობას, ანუ ასეთ მიმართვას შეიძლება არანაირი შედეგი არ გამოეღო. წინამდებარე საქმეში უზენაესი სასამართლო

არ შემოიფარგლა მხოლოდ განმცხადებლის მსჯავრდების გაუქმებით და მის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტით. სასამართლო უფრო შორს წავიდა და ბრძანა განმცხადებლის დაუყოვნებელი გათავისუფლება. ვინაიდან გათავისუფლების ბრძანება გაცემული იყო განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების დასასრულს და არა ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებული ცალკე საჩივრის შედეგად, ის ფაქტი, რომ ხელისუფლების ორგანოები სამ წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში არ სცემდნენ პატივს და არ აღასრულებდნენ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ბრძანებას, ნათელ მტკიცებულებას წარმოადგენს განმცხადებლის ხელთ არსებული სამართლებრივი დაცვის საშუალების უეფექტობისა და, შესაბამისად, სახელმწიფოს მიერ კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულების დარღვევისა.